

2(9) Kădulescu Murel

BIBLIOTECA SOCIETĂȚII
„STEAUA“

29-30. IX. 1955 № 19.

SUPERSTIȚIUNILE

PĂGUBITOARE

ALE

POPORULUI NOSTRU

DESCÂNTECUL ȘI LEACURILE BĂBEȘTI. DUHURILE
NECURATE. VRĂJI ȘI FARMECE. SĂRBĂTORI FĂRĂ DE ROST

GEORGE COȘBUC

BUCUREȘTI

Insti. de Arte Grafice „CAROL GÖBL, S-r Ioan St. Rasidescu

16, STRADA DOAMNEI, 16

1909.

24642

245

14. III. 1955

7 VIII

1959-V-

DE 3 ANI

157/27

98857

157/27

9/959

I. MEDICINA SIMPATICA.

Leacurile băbești.

§ 1.

«Leacul fie ori nu fie, plata babei să se știe!» de vorbele acestea ar trebui să-și aducă aminte fiecare om când merge la baba descântătoare. Știu și eu că omul, când e bolnav ori are pe cineva bolnav în casă, întreabă și în dreapta și stânga pe pricepuți și nepricepuți și la urmă tot la descântec ajunge. Și iarăși știu căsunt multe femei cari cunosc fel de fel de burueni lecuitoare, și cunosc și otrăvurile din burueni. Și cunosc și anumite boale, mai ales de-ale femeilor. Eu nu tăgăduesc că sunt și babe pricepute la câte-o boală și au bunăvoință de-a ajuta cât pot bolnavilor. Dar sunt și babe nepricepute, care nu prea umblă cu crucea în sân și descântă numai pentru câștig,

altele o fac numai de lăudăroșie ori numai ca sa le meargă numele și să bage spaimă în oameni de ce putere au ele. «Oho! să știți voi că una e baba Floarea!» Și bieții oameni cred, că baba Floarea poate când vreă să înghețe apa dela foc, să cheme pe dracul din baltă, să trimită boale și să fure peste șapte sate laptele vacilor, să poarte oameni sburând pe prăjină, și câte alte nerozii de acestea. Ba poate să oprească norii lui Dumnezeu, și vânturile și grindina, și când i-ar plăti cineva bine ar putea să facă să nu mai răsară soarele, iar luna să nu-și mai poată umplea sferturile ei și să rămăe până în veci numai ca o secere. Bat-o Dumnezeu de babă nevrednică, n'o vezi cu ce umblă să sperie lumea?

Apoi sunt și altfel de babe, cam puținele de minte, cari cred că le pot face toate acestea. Cu adevărat cred, și nu le poți scoate nebunia din cap, și la urmă ar fi păcat să le bagi vină că vreau să înșele lumea. Nu voesc s'o înșele, ci pe ele înșele le înșală capul lor cel neîntreg, că sunt bolnave la minte. Mai de vină sunt oamenii cari se iau după ele și le dau crezământ. Aceste babe spun

de ele că sboară prin văzduh pe mătură, că s'adună cu altele de spița lor, pe la răspântii noaptea, că stau de vorbă cu Dracul ăl mare din baltă, că merg până într'al nouălea sat și sug inima copiilor, și câte toate. Sunt biete babe cari buiguiesc cu ochii deschiși, și în aiurarea lor sboară pe mătură, și vorbesc cu Satana, și acest vis al lor, adică vedenia ce au, o cred, urgisitele de ele, că se întâmplă într'adevăr.

Nu-i tot una baba Rada cu Rada babă ! Una își vede de buruenele ei și descântă numai unde e de vindecat o boală, și voește numai mântuire și bine, iar doftoriile ei sunt văzute de toată lumea. Și de acestea sunt multe femei prin sate, și neveste și mai în vârstă, femei cinstite și așezate și cari s'ar rușină până în albul ochilor când le-ai bănuî că umblă cu boscoane și cu vrăji și cu dracul prin ulcele. Dar cealalta babă descântă numai unde e să facă rău, să trimeată cuțite, să facă pe ursită, să fiarbă burueni tari ca să lege bărbații ori să facă de urît. Asta umblă cu cenușe de broască arsă în vatra focului, cu sânge de liliac, cu mâna de om mort și cu gătlej de lup, ori cu doftorii pe cari le

pregătește pe ascunsul și le tăinuește. Toate gândirile îi sunt numai spre rău, așa că de ea cu adevărat poți zice că și-a dat sufletul ei diavolului. Babe de soiul acesta sunt vrăjitoare îndrăcite, și mai de mult le ardeau de vii, ca să curețe de ele pământul. Nu că doară ele ar fi putut face lucrurile cu care se lăudau, dar pentru că vrând să facă răul, li se încâinează sufletul așa de mult încât l-ar fi făcut de-ar fi putut. În ele e numai vrerea de a face rău, dar nu și puterea. Din păcate, multă lume e rea și vrea să facă rău altora, iar acești răi par că sunt anume făcuți pentru vrăjitoare, și vrăjitoarele anume pentru ei. Și neputând face ei răul, își pun nădejdea în babă, și babele în dracul. Dar uitate, că nici dracul nu e așa de rău, ca oamenii aceștia și ca babele, că nu le face pe plac, și se sperie și el de câte-i cer. Că baba și omul care-și face vrăjii vreau să facă răul, și Satana nu-l vrea. Frumoasă tovarășie de trei cinstiți: omul, baba și diavolul, și la urmă tot diavolul cel mai cinstit dintre toți trei! Ar trebui să ne fie rușine, creștinilor, de alergarea după vrăjitorii și să ne gândim la focul iadului.

§ 2.

Acum să lăsăm pe vrăjitoare cu îndrăci-tele lor meșteșuguri în plata Domnului. Să vedem ce încredere poți să ai, creștine drag, în femeile cele de bună credință cari voesc să-ți fie de ajutor la boale.

Ca să poți da doftorii cu folos, trebuie mai întâiu să stii anumit ce boală are omul. Pentru că orice boală e cu doftoria ei. Iar boalele se cunosc după anumite semne ale lor, la unele lesne de văzut, la altele mai cu încurcături care te fac să iei o boală drept alta. Acum doftorii învață ani dearândul de prin cărți tot ce știu și au știut alți doctori de prin lume, și văd cu ochii boalele la sute și sute de oameni prin spitale, și așa lor le e lesne să cunoască boala când o văd. Dar biata femeie din sat, cum? Nici bolnavi cu sutele nu vede, ca din multă vedere să poată judecă felurile boalelor, nici altă învățătură n'are afară de ce a auzit dela alții tot ca ea cu puțină pricepere.

Doftoresele din sat când nu se dumeresc, nu caută ca doftorii semnele, ci umblă cu

descântece și cu bazaconii. Ai copil bolnav și chemi baba. Ea se uită și nu știe ce boală are copilul. Ca să știe, stinge cărbuni în apă: dacă se scufundă cărbunii, copilul are deochiu; dacă plutesc, are boală din sfinte. Acum ce încredere să ai în doftoriile ce le va da, dacă nu ți le dă după știința ei, ci după noroc? Altă dată baba pune copilul pe prag cu fața în jos, îi întoarce pe spate mâna dreaptă și piciorul stâng ca să s'atingă, tot așa mâna stângă cu piciorul drept. Dacă nu s'ating copilul are strânsori, ori deochiu, dacă s'ating are altă boală. Care? O să-i găsească baba și un nume, așa ca la urmă cu toate că mititelul e bolnav de plămâni, va trebui să înghiță doftorii pentru boală de stomac. Ce au cărbunii din apă cu felul boalei copilului? Și ce are de împărțit gălbenușul oului cu junghiul? Căci la bănuiala că are copilul junghiu, îi poartă un gălbenuș peste tot trupul și unde se sparge gălbenușul acolo e junghiul și acolo trebuiesc puse oblojelile. Vai de lume și de bietul copil! Iar dacă nu se sparge nicăieri, copilul n'are junghiu, ci altă boală pe care i-o găsește baba tot așa, cu

acul ori cu o bucată de pâne și mai știu eu cum. Acum, copilul poate că are junghiu, dar gălbenușul spune că n'are, și baba, firește, caută copilul de altă boală. Ori poate că într'adevăr copilul n'are junghiu, ci boală de gât, dar gălbenușul se sparge și spune că-l are, deci baba o să-l oblojească așa cum cere junghiul. Vezi unde ajungi dacă te iei după babe, iar babele după gălbenușul de ou!

Dintr'aceste câteva pilde poți cunoaște toată înțelepciunea babelor. La oamenii mari se mai schimbă lucru, căci ei pot spune ce au și pot face de ocară gălbenușul. Dar și la ei babele găesc felul boalei tot prin mijloace de acestea simpatice, cum le zic cărturarii. Ca să știi dacă omul are într'adevăr rânză răsturnată, îi descânți și-l pui să stea cu capul în jos, și dacă se simte alinat în vremea asta, are răsturnată rânza; dacă nu, are vr'o boală din „balele vrășmașului.“ Lucru ar fi de răs, dacă nu ți-ar fi milă de bietul om. Rânza răsturnată e un catar al stomacului, unul de cel rău, iar țărării cred că el vine din răsturnarea cu josul în sus a stomacului. Și dacă bolnavul s'așează cu capul în jos, așa credeți voi, stomacul își

vine iarăși în starea lui firească, și nu te mai doare. Se poate că întâmplător unuia să-i aline pe o clipită răul, și altuia nu, când se dă peste cap, dar de aici nu se poate scoate nici o încheere, nici pentru rânză răsturnată, nici pentru „bale“ de ale vrășmașilor. Singura încheere e, că baba n'a nemerit boala.

Voi ați băgat de seamă și vă mirați că doctorul, când mergeți la el cu vr'o boală, vă întreabă câte minunății toate, ce ați mâncat ieri și alaltăieri și în postul cutare, și ce ați băut și cum ați dormit și unde, și câte'n lună și în soare. Ba vă ciocănește în spate, vă întreabă câți copii aveți și ce părinți ați avut. Dar ce are, urîtul de el, să le știe toate acestea? Ce-i sunt bune? Apoi, îi sunt bune, căci multe boale nu se dau deodată pe față și dăinuesc ascunse multă vreme, și n'au pricină numai de ieri de alaltăieri, și nu vin așa „numai din senin“, și altele se trag din părinți și din cine știe ce lucruri de cari bolnavul nu-și dă seama. Asta se zice că doctorii caută pricina boalei. Iar voi, dragii mei

și doftoroaiele voastre, nu se gândesc nici odată la pricina boalei.

E adevărat că multe pricini ale boalelor sunt ascunse și greu de înțeles și trec peste puterile priceperii voastre. Atunci apoi credeți, așa de neînțelepțește, că boala v'a venit «din senin» și «Dumnezeu știe cum» și alergați apoi la închipuirile voastre, la Iele, la Sfinte, la Mama Pădurii, la Joi-Mărițe, ba mai rău ca asta, vă închipuiți că boala v'a trimis'o cutare și cutare vrășmaș ori babă. Când vă doare capul de o beție strașnică, știți și voi limpede pricina durerii. Când ați ridicat ceva greu și a doua zi vă vine vătămătura, știți iarăș limpede din ce vă vine. Dar când simțiți săgetături prin oase, junghiuri prin încheeturi, nu vă puteți dumeri și aruncați vina pe *Iele* și pe *Șoimane*. Tot Ielele sunt vinovate când aveți reumatisme, ori când vi se înstrâmbă gura și gâtul, ori vă rămâne mort piciorul ori nu vă puteți mișca o mână, ori aveți dureri de șale și de crucea spinării.

Câtă nebunie goală nu e în credința femeilor cari au boala de plămâni zisă pneumonie. Nevestele cred că boala li-e trimisă de

vr'o dușmancă, vr'o fată rămasă bătrână și care râvnește la bărbatul ei. Asta se zice *de ursită*, sau de cuțite trimise, și bolnava în loc să meargă la doctor chiamă babe să scoată cuțitele cu descântece și să le trimită înapoi la «vaca neagră» care le-a trimis. Altă nebulie e în credința în *fapt*. Eu văd că nici voi nu știți bine ce e faptul, unii spun că sunt bube rele pe tot trupul încât nu mai poți umblă, alții că e slăbiciune în om de te usuci până mori, alții spun alta. Orice ar fi, nebunia stă acoloa că vă închipuiți că e trimis de babe, ori că-l capeți călcând cel dintâiu în descântece svârlite de babe pe drumuri, ori puse anume în cale, și că el se leagă de om, copil, câne, vită. Mare meșter baba, că poate împărți boale în dreapta și în stânga, par'că ar fi colăcei la îngropăciune! Eu din parte-mi aș lăsa pe babe să se umfle în pene că pot face și treaba asta, dar e păcat de Dumnezeu, că ea orbește ochii voștri așa de mult încât de bunăvoe credeți în dracul!

§ 4.

După cât am băgat de seamă, pricinile bo-

lelor voi le căutați în trei locuri. Și într'alt patrulea loc, în cel adevărat, le căutați câteodată, dar așa de puțin. Vreau să zic, că nu știți, și ierte-mă Dumnezeu, nici nu vreți să căutați boalele în pricini firești, văzute și picepute de om. Vă trebuie tot pricini tainuite, ascunse, de printr'altă lume — mistice după vorba cărții — nu din vieța asta, ci de pe subț pământ dela Necuratul, de prin văzduh dela Duhurile necurate. Iar această nebunie vă face de luați într'un nimic pe doctorii din orașe, căci de unde să știe ei? Li desprețuiți și vi-e groază de ei. Eu știu de ce. Pentrucă ei vă caută la boale pricini firești, adevărate, văzute, și vă dau doftorii luate de ici și puse dincoace. Dar voi nu vă dumeriți sufletul cu asta. Dacă e așa cum spun doctorii, atunci de ce mai sunt pe lume Iele și Sfinte și draci, și babe? Vouă vă trebuie pricini mai de taină, și ce leac e ăla nedescântat și netrecut pe sub pragul casei și nefiert în trei Luni pe luna nouă? Ce s'ajute buruiana dacă nu i-ai dus pâne și sare Duminecă până a nu răsări soarele și n'ai descântat-o pe loc și n'ai rugat-o, și n'ai plămădit-o în stropi de apă dela o moară

a cărei roată se învârtește împotriva soarelui?

Câte dracovenii știu să facă babele la descântece, și cu cât fac mai multe, voi cu atâta credeți doftoriile lor mai bune, și vă umpleți de cutremur în fața babei, par'că ați fi creștini adevărați în fața sfintelor taine din biserică. Ferească Dumnezeu, ziceți voi, doctorii umblă cu dracul! Și nu vedeți că ei umblă cu lucruri firești, și tocmai voi chemați pe dracul? Căci spuneți voi, dacă buruiana babei e aevă de leac, de ce o mai boscorodește și o descântă atâta cu vorbe cari sunt ca toate vorbele? De ce să fie bună numai dacă o tai cu cuțit furat, și numai dacă o amesteci în oală cu paiu de mătură părăsită, și o bei cu fața către răsărit? Alt cuțit nu e bun? Mătura furată e mai a lui Dumnezeu decât a ta?

Vezi omule vezi! Că toate acestea sunt de geaba, cu adevărat copilărești și ieșite din minte de babă. Și dacă le crezi, ești și tu în mintea babei și a copilului!

Vorbeam de trei locuri unde căutați voi pricinile boalelor. În Duhuri necurate, în oameni cari stau în legătură cu Dracul, și în lucruri nevinovate de cari nu știu ce să zici, să

râzi ori să-ți faci cruce. Acum, despre duhurile necurate am să vorbesc eu mai încolo, la locul lor, căci pe subt pământ și în văzduh nu le-am găsit nicăeri, și spun oamenii de prin alte țări cât e pământul că nici pe la ei nu se găsesc. E greu să deslușești ce boale a-nume or fi toate acelea pe cari le îngrămădiți voi la un loc că vi le-au adus Moroi, Strigoii, Milostivele, Zmeul și Sburătorul, Ceas rău, Mama pădurii, Strigele, Joi-mărițele, Rusaliile, apoi Pocitura, Intâlnitura, Lipitura și celelalte câte vă umblă prin cap ca albinele din roi. E greu, căci mulți zăceți cu anii și muriți neștiuți prin sate, fără să știe doctorii de voi. Iar când la urma-urmei, în pragul morții, veniți la doctori, vă găsesc cu boale firești ce s'ar fi putut lecuî. Dar sunt, asta e așa, creștinilor, duhurile acestea sunt, dar numai în capul celor bolnavi și neînțelepți. Nici eu nici tu, nici celalalt n'a văzut Ielele niciodată, dar unul zice că i-a spus cutare că le-ar fi auzit celalalt, iar acesta nu jură că le-ar fi auzit el, dar știe dela altul că i ar fi spus prietenul său că a auzit și el dela altul. Ei, creștini dragi, ia lăsați-mă în pace!

Oameni vrăjmași, prin ei singuri ori prin babe, firește tot cu ajutorul diavolului, credeți că pot trimete deochiul, faptul, cuțitele, balele, pe-ursită, iar copiilor strânsori și nesomn. Toate acestea sunt boale cu pricini închipuite, și, la urmă n'ar fi lucru mare să credeți ce vreți, dar răul e că leacurile le căutați tot în închipuire, și pe cât de năroadă e pricina pe atâta de nărod e leacul. Fiindcă credeți că sunt boale «trimise», credeți apoi că ele trebuie înapoiate cu vrăjmășie la cel ce le-a trimis. Și apoi pe lângă trimiterea înapoi a boalei se învârtește toată dandanaua, descântece peste descântece, vrăji peste vrăji, împântare de topor în grinda casei, înțeparea turtei din spuză cu acul, broaște arse de vii sub oală în jăratec, oase de liliac îngropate la răspântie și toate acele nesfârșite bazaconii, unele așa de ticăloase de și se sbârlește părul auzindu-le. Ce Dumnezeu să-ți ajute toate acestea? Bine, creștine al meu, nici astea nu sunt drăcii curate? Sufletul nu ți-l vindeci cu ele, ci cu ticăloșiile lor mai rău ți-l încarci; trupul nu ți-l vindeci, de vreme ce cauți leac în ceeace nu poate lecuî. Dacă ai mâncă oasele

de liliac și broaștele arse, și ai înghiți fusul cu care străpunge baba turta, aș mai crede că sunt ceva de leac, ca alte doftorii înghițite, dar așa ce să ți ajute liliacul că-l prinzi și-l îngropi, și ce broasca arsă că-i asvârli cenușa spre casa de unde bănuiești că ți s'a trimis boala? Nu râzi și tu creștine de cumineniile acestea? Nu, fără glumă, când ești bolnav de cuțite trimise (pneumonie) ori de făcut pe urșită (anemie, și mai ales tuberculoză) și baba străpunge boala cu frigarea, încearcă odată și înghite frigarea, da de-ți trece boala! Ori silește pe babă s'o înghită ea! Haide, babo, cum poți trimite și scoate boale din om cu înțepături de frigare într'o turtă, o să poți să faci și p'asta!

Altor boale le cauțați pricini care n'au a face unele cu altele cum n'are scripca cu iepurele. Dintr'atâtea multe, mă gândesc la boalele de mațe, care credeți voi că v'au venit din intrarea șarpelui pe gură. Ce să caute șarpele în om? Și cum să trăiască în căldura din stomac, și ce să facă el fără broaște și șoareci, căci astea îi sunt hrana? Acum, că vi se pare că e șarpe în burtă, asta o fac mațele bolnave cari au mișcare în chipul um-

bletului de șarpe. Că vine șarpele până în gură câteodată, poate o fi părere, poate o fi că stomacul și gâtulejul e cuprins de răul boalii. Acum zici tu: «șarpe ori ne șarpe, ce este rău că eu cred că e un șarpe? Știu că este un rău acolo în mațe.» Da este, răspund eu, este, dar nu acesta e răul cel mare. Căci pe acesta poate l-ar vindecă doctorii iute — iute. Răul e, că voi crezând c'aveți șarpe, nu vă gândiți să vă vindecați mațele de o boală, ci cum să omoriți un șarpe! Tot gândul vi-e la un șarpe viu — care, vezi, că nu este! — și toate doftoriile le potrivii bine pentru uciderea șarpelui, dar rău pentru tămăduirea boalei. Spânzurați omul cu capul în jos peste căldarea cu lapte ferbinte, ca să tragă șarpele la lapte dulce și să iasă din om. I dați să mănânce inimă de barză ori să bea scrum de pene de barză, în credința ca dușmanul șarpelui, barza, o să-l ucidă ori să-l alunge. Dacă ar putea, bolnavul ar inghiți barza întreagă vie, și atunci s'ar isprăvi cu șarpele! Toate doftoriile ce le dau babele la acest soi de boală sunt căutate numai în vederea unui șarpe viu și adevărat care trebuie ucis. Vezi dar, că nu e tot una ce

crezi! Voi cu șarpele vostru, duceți-vă la doctor, creștinilor, nu la barză, căci barza măcar că e dobitoc știe prea bine că în mațele omului nu prea au obiceiul șerpilor să-și facă culcuș.

Tot așa pricină fără nici un rost îi căutați turbării, ori altei boale ce seamănă cu asta. Ziceți că vine, când ați mâncat fiertură în care a picurat apă din capătul unui lemn verde când arde. Știu, din copilăria mea, ce lucru mare e apa asta sfârâitoare și cum se tem țăranii de ea. C'ar fi lăcrimile lemnului, și sfârâiala e plânsul lui, și că se răsbună pe oameni. Și la asta, credința, luată numai ca credință, treacă-meargă. Dar răul e ca și cu șarpele, căci țăranii cari au boala aceea ca a turbării se învârtesc tot pe lângă leacuri fără nici un rost, legați și ținuți pe loc de credința lor.

Ce doftorii nu dau babele, până ce asurzesc de tot pe bieții bolnavi de urechi cărora ci-că le-ar fi intrat urechelnița în vreo ureche! Și aici leacurile se învârtesc pe lângă gândul că trebuie să scoți ori să omori, cu pui cu tot, o urechelniță vie. Acum, dacă o fi intrând urechelnița în ureche, lesne e s'o scoți încând-o cu unt-de-lemn. Dar vorba e că voi

căutați urechelnița și când nu este și aruncați pe ea vina și când biata ureche are alte boale, rele, care lasă surd pe om.

§ 5.

Pricini închipuite aveți voi, dragii mei, mai ales la boalele copiilor. Și iarași o zic, eu nu pentru pricina boalei vorbesc acestea, (că la urmă, puteți crede orice voiți) ci pentru felul nepotrivit cum vreți să vindecați boala. Când suflă copilul greu și ține gura căscată, voi spuneți că are *boala șarpelui*. Când cască mereu și trage a somn fără să doarmă și nu sughe, are *boala lupului*, iar când slăbește văzând cu ochii și se topește pe picioare până pierе, ziceți că are *boala cânelui*. Un nume trebuie să aibă boalele, iar acestea trei au numele acestea. Bine. Dar nu e bine că babele în loc să caute pricina adevărată a boalei, o iau dată de-a gata dela moși strămoși și nu-și mai bat capul.

Vezi, când știi adevărata pricină a boalei, e mai ușor s'o vindeci, că știi rădacina răului și o tai. Dar dacă n'o știi, te învârtești pe lângă boală și n'o izbești cu leacurile la rădacina ei. Când se usucă un pom în grădină,

nu e aşà, dragii mei cã întrebaţi ce-o fi având? Care e pricina? Adevãrul e cã-l ucid furnicile, dar tu nu ştii. Vine unul şi zice, cã gardul e de vinã, cã e prea aproape. Te trudeşti şi dai gardul mai încolo. Pomul se usucã mereu. Vine altul şi te învaţã cã are prea mulţi pomişori pelângã el şi-i sug puterea. Te apuci şi tai toţi pomişorii. De geaba pomul se usucã. Vine al treilea şi spune cã nu l'ai udat cu aghiasmã. Te apuci şi-l uzi, el se istoveşte înainte. Tocmai în urmã îţi dã prin gând sã întrebi pe unul priceput, şi el îţi spune de furnici şi sã ia cu mânilor de cap, cã acum e prea târziu sã scapi pomul. Aşã faceţi voi cu boalele voastre, căutaţi pricinile lor tot pe alãturi, şi, urmând pricinilor, şi îndreptarea rãului tot pe alãturi o căutaţi, şi câteodată nebu-neşte ca cel din pilda cu mutarea gardului. Iar în sfârşit daţi şi pe la doctor când s'a uscat bietul pom şi când nu mai poate nici priceputul sã-l mai învie! Aşã oameni buni, aşã e cum vã spun şi mi-ar pãrea bine dacã măcar zece dintr'o sutã mi-aţi luã cuvântul la inimã.

Incepusem cu boala lupului şi a şarpelui.
Una e boalã de plãmâni, şi cealaltã de sto-

2560

98857

mac. Pricinile lor sunt acolea, în coşul copilului, ori din răceală, cum ar fi bunăoară din punerea pe pardoseala bisericii sub patrafir a copilului desfăşat, ori din hrana nechibzuită, cum ar fi «mâncările de om mare» la copii neîntărcaţi. Acum, unde vă duce pe voi capul să căutaţi pricinile! La sperietură! Boala lupului o are din pricina că mama, pe când era însărcinată, s'a speriat de un lup (dacă nu a avea măcar în vis); iar a şarpelui, că s'a speriat de un şarpe. Mult vă mai sperie pe voi babele cu sperietura! Că uite şi boala cânească e tot din sperietură, de câne. Cărturarii zic limfatism acestei boale câneşti, şi ştiu că e mamă a multor altor boale, iar pricina ei este pe lângă o hrană şi îngrijire proastă, şi starea sănătăţii părinţilor, şi mai ales măritişul mamei prea de copilă. Dar ce au câinii cu boala asta? Nimic altă decât că bietul copil slăbeşte aşă de tare, ca şi câinii când au jigărae.

După al babelor meşteşug lecuitor, toate sperieturile se vindecă cu fumuri. „Sperietura“ copilului de sgomote mari şi de sbierete ori de lucruri urîte (ziceţi voi, dar într'adevăr e

vr'o boală nervoasă a copilului), i-o vindeci afumându-l cu păr de urs, pentrucă ursul nu e sperios. Boalei șarpelui deci voi îi cautați vindecare în fumuri cu piei de șarpe, boalei lupului în fumuri cu păr de lup, iar părul de câne negreșit are să vindece boala cânească. Toate «fumurile» acestea n'ajută nimic, ba mai întâiu strică. Fiindcă am prins aici vorba, să vă spui că prea nesfârșită și fără de leac e încrederea voastră în fumuri. Eu nu zic că la anumite boale n'ar fi ajutând și fumurile, dar de te-ai luà după babe toate boalele din lume și-ar aveà leacul în fum. Până și pântecarița copiilor ! Și câte burueni otrăvitoare și câte lucruri scârboase n'amestecă babele într'o oală, de asupra căroră țin copilul — câteodată cu capul în jos — peste fumul puturos, până ce leșină. Săminte de măsălarită și de cânepă salbatecă, oase de pește și cap de cal, găinaș de cioară și scărnavie de lup, amestecate toate și coapte în cuptor : dintr'aceste scot fumuri pe cari le trag în plămâni bieții bolnavi ! Chiar și atunci când au junghiuri ori cuțite, (adică au boale de plămâni, pe cari le numesc doctorii bron-

chite și pneumonii) sau când au boala cănească a slăbiciunii, ceea ce uneori nu e decât oftică. Pe aceștia îi omor, negreșit, cu fumurile. Apoi de câteori v'afumați cu balegă de vacă, și știu eu de ce?

Stai și te miră acum de babele știitoare! Știu câte ceva și ele, și nimeresc ca găina oarbă câte un grăunte, dar nu-și bat capul prea mult să facă deosebire între boală și boală și pe toate le amestecă într'o căldare și pentru toate au acelaș leac. Adică au ele multe leacuri, dar la urmă, când nu ajută nici unul, nici scaldele descântate, atunci tot la acesta aleargă, la fumuri, Știu că eră o vreme când la orice boală ai fi avut îți «lăsau sânge». Acum nu se mai aude de leacul acesta, dar fumurile cari sunt tot de pe vremea aceea o dainuesc înainte în știința babelor. Adevărat e că lipitoarele și lăsarea sângelui n'au făcut nici odată parte din meșteșugul de doftor al babelor noastre, decât doară prin Moldova. Dar am cetit în multe rânduri că babele au omorît cu fumurile oameni mari. De copii, cine mai ține seamă, că ei vin ca azi și se duc ca mâne!

II. DUHURILE NECURATE

§ 6.

Să intrăm acum printre duhurile necurate, să le luăm și pe ele la refenea. Fă-ți cruce, creștine, că în mare tabără ne băgăm. Să nu-ți fie frică, sunt multe, dar proaste de dau în gropi. Uite Ielele, pot sburà peste mări și țări, dar cu un fir de iarbă ori cu un fir de lână roșie le tai toată puterea sburării și le ții pe loc. Apoi ce putere e asta? Strigoii es din morminte, sug inimi de oameni și eu cred că pot răsturnà și munți, dar tot tu ești mai tare, căci cu un fir de usturoiu descântat îi alungi afară din lume. Și iarăși te întreb, ce putere e asta la strigoi? Rusaliile umflă oameni, nu le pot sta împotrivă toate oștile împărătești din lume, dar tu cu o crenguță de pelin le faci să intre de frică pe sub toate pietrele. Spune-mi și aici, ce putere au Rusaliile ace-

stea? Ce putere au toate vrăjile și fermecătoriiile babei cea cu gușă, dacă baba cea cu cocoasă le poate desface cât ai bate în palme?

Mi-am bătut și eu capul ca să știu dela oameni, cam ce lighioane or fi duhurile acestea. Și să vezi comedie ca asta! Despre duhurile necurate se spun atâtea și atâtea, și așa de încurcate, că-ți vine să le lași — acolo unde or fi. Nu se potrivește sat cu sat. Ia spune-ți-mi voi, ce sunt moroi, și eu am să vă spun ce e laptele de pasere! Unii spun că moroi se fac copiii cari mor nebotezați, și că plâng noaptea pe la ferestre. Ba să mă ierți, strigă unul dintr'altă parte de țară, moroi se fac oamenii cărora nu le-a cetit bine popa la îngropăciune, și vin și mănâncă inimile rudelor mai de aproape. Aș! știi și tu cât măgarul morarului, zice unul dintr'alt județ, moroi se fac altfel, se fac din oameni morți peste care a trecut un câne ori o pisică. Nici tu nu știi nimic, măi nene, zice altul: Moroi se fac din babe cari au făcut tovărășie cu dracul. Altul de colo zice că moroi se fac din oameni născuți printre tufe, celălalt că din oameni tare păcătoși. Poftim, dela copiii

nevinovați fără botez am ajuns la babe îndrăcite! Bine, oameni, dar vorba e, ce vor fi fiind Moroiii ăștia, că voi îmi spuneți de ei într'o mie de feluri, Apoi nici nu știți ce meșteșug au ei prin lume. Că sug inima? asta spuneți că o fac și strigoii, și strigele cari iau inimile de copii și pun în loc pae, ba o face și Smeul când vă bântuește. Haida de, numai voi cu minciunile voastre, și eu să nu sâr cu minciuna mea : inimile le sug vârcolacii, zic eu, măcar că un prieten mă trage de mânecă să spui că pricolicii. Na, cine-o știe și altfel, să ne-o spue, căci o să încapă și a lui în traistă.

Acum, pe toate aceste duhuri cari **sug inimi** eu le fac o oaste și le puiu de către răsărit, De către apus am alta, cu alt steag și cu alte meșteșuguri : oastea duhurilor cari **pocesc**. Aici sunt Ielele cu nesfârșitele lor nume, Vântoase, Șoimane, Albe, Frumușele, Bune, Milostive, Miluite, apoi surorile lor Joimărițele și Rusaliile, și apoi șiragul lor de rubedenii, Potca, Frigura, Samca, Căii Sân-Toaderilor. Dar cine să le mai știe pe toate ! Și au tată pe Tartorul din baltă, și mamă pe Mama-

pădurii, și toate se învârtesc și trăesc deavalma în mintea bietului Român!

De răs, e de răs, creștine al meu, dar și de plâns este. E de răs, că-ți umpli capul cu atâtea nebunii goale, născocite de spaima și neștiința ta. Că tu crezând, că toate acestea sunt ființe vii, aevea, și că n'au alta de lucru decât să-ți facă ție rău, tu ești vecinic speriat și îngrozit și cauți să te aperi de ele. Apoi ce ai zice de un om, care în mijlocul drumului ar da cu ciomagul în dreapta și în stânga, acum ar străpunge cu cuțitul în vânt, acum ar scuipă în sân, acum ar scuipă peste cap, acum ar mătură drumul cu o mătură, acum ar alerga cu brăcinarul să prindă soarele, acum ar amenința cu toporul cași când l'ar ține sub nasul cuivă nevăzut, și s'ar da peste cap și-ar mânca țărână și s'ar unge cu noroiu și cu balebă și-ar bolborosi vorbe rupte și-ar căscă și iarăș ar pune mâna pe ciomag și ar strigă: hai fugiți, Ielelor, în lături Smeule; dăte în colo Moroiule, stai că-ți dau eu ție, Potco, nu mă strângeți, Rusaliilor, aoleo mă omoară Striga! Spuneți, voi ce ați zice de un om ca acesta? Că e nebun de-a binele, bietul. Stăi,

măi omule, că sunt numai năluciri. Apoi așa ca nebunul acesta faceți voi toți, câți aveți credința în duhuri și descântece. Căci toate câte le-am spus le faceți aeve, ori le face baba în locul vostru când descântă, cu mătura, cu frigarea, cu țărâna dela mormânt, cu toate oblojelile murdare. Le faceți și pe acestea și pe altele nenumărate, ca să vă apărați ca nebunul din drum de duhuri închipuite și de boale trimise. Și e păcat de Dumnezeu că vă pierdeți și vremea și mintea de om cu lucruri de acestea.

Imi vin acum în minte *Stafiile*, dar pe ele le las nejudicate, pentrucă știu că mulți dintre voi rād de cei ce să tem de stafii. Cei cu minte știu că stafii nu văd decât fricoșii și bolnavii. Cu cât e mai fricos omul, cu atâta și stafiiile sunt mai multe, dar de cel curajos nu se apropie. Apoi de ce nu? S'or fi temând de el? Nu, ci pentrucă nu se teme omul de ele; pentrucă ele nu sunt aeve, ci tot așa ca buiguelile celui ce are friguri, sunt numai vedenii ale spaimii și ale boalei, cași nălucirile calului sperios. De aceea te aperi lesne de ele, cu usturoiu, cu pelin, cu tămâie descântată.

Lucru e lesne de înțeles. Adevăratul om curajos n'are nevoie nici de usturoiu nici de nimic, ca să fugă stafii de el, dar cel fricos mai prinde curaj când știe că are la el lucruri descântate și biruește spaima, și biruind-o pe ea, firește că stafiile nu s'apropie. Asta, la adecă, e tocmai pe tocmai povestea cu Țiganul când treceà prin pădure și sunà frunza. Ți-e frică ție, ciocanule? Mie nu, zicea ciocanul din traistă. Apoi nici mie nu, răspundea Țiganul. Apoi iarăș : Dar ție, pilă? Dar ție barosule? el întrebà, el răspundea, și-și făcea curaj, și lupii de cari se temeà Țiganul n'au venit, că la apărat ciocanul și barosul.

Dar pe cel detot fricos și plin de spaima nu-l apăra nimic, fiindcă spaima lui e fără leac. Și'n spaimă i se năzărește cine știe ce, și dacă e bun de gură face din țânțar armăsar—și ca să-și micșoreze rușinea, și ca să înlătore batjocura altora. Și așa el sperie un sat, căci orice fricos găsește pe alții și mai fricoși decât el, și minciuna e mai iute crezută decât adevărul. Da unde nu vād fricoșii stafii! Negreșit, mai curând prin locuri cari îți fac spaimă prin

pustietatea lor, prin păduri, prin ruine, prin case părăsite. Le văd ei și pe drumuri umblate. Ba, să ne ierte Dumnezeu, de cimitire n'aș mai zice nimic, că sunt oameni cari n'ar trece pentru lumea toată prin ele noaptea, dar ce să zici de creștinul care n'ar intra noaptea în biserică nici mort, căci e dracul în biserică! Nu-ți crapă obrazul de rușine, să crezi că la altarul lui Dumnezeu se cuibărește diavolul? Crezi că el fuge de o cruce ce o faci cu limba pe cerul gurii, fuge de o fărmătură de tămâie descântată, și de atâtea icoane sfinte din biserică, de atâtea cruci, de sfântul păhar cu trupul lui Hristos nici nu-i pasă?

Dece numai făptura aleasă a lui Dumnezeu, numai omul vede stafii? Căci dacă sunt în trup aeve, dece nu le văd și animalele, caii, boii, câinii, păsările? Știu că mincinoșii și fricoșii spun câte nerozii, că le văd și caii și câinii. De cai să-i lăsăm într'ale lor, căci între animalele de casă sunt cele cari își fac mai lesne spaime. Câinii visează mult și se pomenesc lătrând în somn. Dar că ei aud cântând Ielele, ori simt Strigoii și că fug urlând și tremurând pe după

casă, astea sunt povești curate, care se spun la fel de sute de ani și la toate neamurile, fără schimbare, cum ai spune povestea cu cocoșul roșu.

§ 7.

Dar atunci ce Dumnezeu o fi cu Ielele și cu toată oastea de duhuri cari pocesc, și ce cu Moroi și oastea cealaltă care sugerează inimi? Dece vorbesc oamenii de ele, decând e lumea? Și numai spaima și prostia face că le văd o seamă de oameni? ori e numai minciună?

Și una și alta, oameni buni. Dar pelângă ele mai e una: boala. Cel ce are năduf (astmă) visează că urcă pe munți grei. Când în somn te cuprinde fumul în bordeiu visezi că te strânge cineva de gât, ori îți astupă gura și nasul să nu poți răsufli. Când ți se așează o pisică pe piept, visezi că vine cineva și-ți pune pe piept o piatră de moară. Când te isbești în somn cu piciorul de ceva ascuțit, durerea face să visezi că tocmai te mușcă un șarpe în locul acela. Pilde de acestea veți fi știind fiecare, din lucru întâmplat. Eu știu că odată

În somn mi-a pus frate-meu mâna rece pe piept, și eu am sărit țipând, că mi s'a părut că venise un cerb cu un șarpe în gură și mi a pus șarpele rece drept pe inimă. Sunt pricini firești, omule, și visul ți le arată cum îi este dat visului să ți le arate. Că mulți or fi văzând așa în vis Iele cari le înstrâmbă gâtul, ori strigoi care le sug sângele, asta e lucru ușor de priceput. Și un lucru să vă rămâe limpede în cap, că **întâiu e durerea ori boala apoi e visul cu vedenii rele.** Ca în pildele spuse, întâiu e fumul și apoi vrășmașul care-ți astupă gura, întâiu lovirea la picior, apoi șarpele care te mușcă. Încă odată: boala aduce visul, dar nu visul aduce boala.

Și acum, asta e adevărat, că bolnavii de inimă au să viseze că le sugă cineva inima. Fie ce-o fi, om, câne, lup, pisică, șarpe, ori altă cine știe ce gură. Iar dacă tu, bolnavule, auzi pe alții vorbind de moroi, o să crezi că într'adevăr e un moroiu, ori strigoiu ori cum păcatele îl numești, durerea simțită prin somn și pe care ți-o arată trupul printr'o vedenie a visului. Prin satele unde credeți că moroi vin în chip de câne, bolnavul va visă un câne; pe

unde credeți că e strigă-fluture, bolnavul va visa că-l sugă un fluture mare. Așa cum auziți dela alții. Dar să crezi tu că durerea ta — hai să-i zicem moroiul tău — e ființă viie, că o poți alungă cu descântece să nu mai dea pe la tine, asta o crezi tu și rău faci, căci moroiul nu te crede. Trebuie să mergi cu el la doctor. Dacă de foame multă visezi că-ți sugă cineva mâțele — fie și ăsta tot moroiu — ce crezi tu că cu descântece o să-l alungi? Da nici cânele nu te crede!

Sunt multe boale cari îți aduc visuri cu sugerea inimii. Vorba vine așa, cu sugere și cu inimă, căci bolnavii când îi întrebi nu știu să răspundă lămurit, ci așa că li se pare că-i sugă, că-i stoarce, că-i apasă, că-i strânge la inimă, la stomac, la splină. Toate astea arată o stare bolnăvicioasă ori a uneia singure dintre mărunții, ori o boală a întregului trup. Doctorii le știu bine toate boalele acestea, pe viță și pe sămânță, și știu să le vindece lesne, și de multe ori cu puțină bătae de cap, cum e și cu acel vestit Sburător, care bântue nevestele și fetele. Că tâlharul ăsta de duh ce vine în chip de flăcău, tot numai flăcău, și frumos,

pe coșul vetrei, e adus și el de vr'o boală numai a femeilor, dar e adus adesea ori și de stomacul încărcat cu mâncări nemistuite, așa ca de Sburător sufăr mult femeile prea din cale afară mîncăcioase. Stomacul îndopat, (și apoi după ce a intrat răul în el, și când e gol) aduce și bărbaților visuri cu bîntuelile Zmeului, care le apasă stomacul. Vezi unde e pricina firească, și unde o căutați voi cu ochii închiși !

Astea toate sunt în vis. De aceea toate Dururile acestea umblă numai noaptea, cum credeți voi. Oho ! îmi zicea odată un țăran, o fi noaptea, dar ce-mi spui d-ta că în vis ? Ești cu ochii deschiși și-l vezi aevea, cum te văd. Să fie și așa, am zis eu, dar îți aduci aminte cum îți certai nevasta eri ? O făceai nebleagă, că doarme de-a'n-picioarele. Apoi vezi, bolnavului ori i se pare numai că nu visează, ori doarme și el de-a'n-picioarele. Și par'că numai un om visează cu ochii deschiși ! Și când ai friguri nu te uiți în pod, și tot buiguești ? Și apoi sunt visuri câteodată așa de limpezi și de tari, că după ce te-ai deșteptat ești tot cu visul în tine și nu te poți dumeri că ar fi fost numai vis.

Poate acum gândește unul să zică : Toate bune, dar de ce până la vis am fost sănătos, și dela vis, dela cel dintâiu, mi-a venit boala și de-a doua zi am simțit-o și-am avut-o. N'a fost necuratul în vis și mi-a adus boala? Nu, omule, nu. Vei fi simțit tu poate semnele boalei și mai înainte, ziua, dar cu trebile de peste zi nu le-ai băgat în seamă, ori nu ți s'au părut cu îngrijorare. Iar atunci, când ai visat întâiu, ți se înteeșe boala și s'a dat pe față. Că apoi după-asta ai simțit-o și-ai avut-o, e lucru firesc, ca izvorul : cât a stat sub pământ a fost ascuns, când a ieșit la fața pământului a început să curgă și deatunci el curge.

§ 8.

Mare poznă fac duhurile acestea cari sug, că nu se mulțămesc numai cu un om, cum se mulțumesc celelalte cari pocesc. Când vine moroiul și duce un copil, apoi rînd pe rînd tot duce câte unul, până ce golește satul. Iar strigoiul când duce un om mare, apoi omoară pe rînd pe toate rudele cele de mai deaproape. Crezi tu, omule, o putere ca asta la lighioanele de moroi? Eu o cred, că văz că

și holera și ciurma tot așa face. Tot așa face și râia, că întâiu o are unul și umple pe toți. Voi știți bine, că râia se ia dela om la om, știți și de căscat că se duce dela unul la altul, știți și de un om cu voe bună că poate imprăștea voiabună la toți de pelângă el. Dar de boale rele ce trec dela om la om, de asta nu prea știți. Boala de Cel-perit ne-a mai deschis ochii să pricepem ce e molipsirea. Dar la alte boale n'o pricepeți, căci nu vă lasă scârbele de moroi.

Că, uite, oameni buni, singuri voi v'aduceți moroiul în casă, singuri îl căutați, îi deschideți ușile larg și-l poștiți cu alaiu în casă. Cum, Doamne ferește, strigați voi. Dumnezeu ferește, e adevărat, dar numai când te ferești și tu. Și te poți feri, creștine, dar nu vrei să-ți luminezi capul și te lipești cu sufletul întreg tot de nălucirile tale. Dela un copil bolnav de gâlci se poate îmbolnavi un sat întreg. Doctorii vă spun să despărțiți pe bolnav de cei sănătoși; învățătorul închide școala ca să nu ia dela un școlar ceialalți molima. Acum știu că voi, în strămtele voastre case, n'aveți cum despărți pe bolnav. Dar nu vreți

să știți de nebuniile doctorului, cum ziceți voi, și nu ocoliți boala. Mamele cu copii sănătoși vin să vadă pe cel bolnav, îi lasă să-l sărute. Sămânța boalei molipsitoare e ascunsă și în scuipatul celui bolnav, și în sufletul gurii lui, și în ce scoate afară, și în hainele pe care doarme și în toată odaia în care zace. Iar copiii sănătoși intră la bolnav și iau boala. Ba după ce moare, mamă-sa împarte de po-mană cămășurile lui la feluriți copii sănătoși, dă straele pe care a zăcut, ori culcă pe ele alți copii ai ei. Și așa se umple de boală satul întreg. La pojarul cel mic o știți cum merge, că se îmbolnăvesc pe rând toți din casă; noroc că e boală mai blânda și numai rar mor copii de el. Dar la pojarul cel mare — numit scarlatină — acolo e gata moroiul! Și tot așa la gâlcile cele rele, la angină, la strânsul cel mare sau la falcarită. Tusea măgărească n'are moroiu, căci rar mor copiii de ea. Dar mira-te, omule, cum au alungat doctorii pe cel mai îndrăcit moroiu din lume, cum l'au scos la pensie fără descântece și fără armăsar negru peste morminte și fără fier roșu prin inimă. Eu zic de vărsat, că mai înainte vreme eră

cea mai primejdioasă boală a copiilor, și când murea unul apoi mureau după el mai toți din sat, și dintr'alte sate. Acum moroiul vărsatului, adică puterea de molipsire a lui, a scăzut de n'a mai rămas, decând doctorii altuesc copiii și fac să nu se poate lega de ei vărsatul. Vrei nu vrei, azi e lege dela stăpânire, să altuim toți copiii din țară, ca să abatem vărsatul și să fugărim moroiul.

Asta pentru copii. Oamenilor mari le sugere inima strigoiul ori altă dihanie ca el. Tot cu boale infecțioase, molipsitoare, are de lucru și spurcatul acesta, că de aceea se spune pretutindeni că el omoară întâiu pe rudele de aproape. Mai de mult când nu știau oamenii să-și dea seama care e taina ofteice, și mai ales a celei fulgerătoare—galopantă cum i se zice, că par'că ar veni în galop — credeă lumea că un mort de oftică chiamă în groapă și pe ceilalți ai familiei. Iar nepriceputa legătură între membrii aceleiași familii, în care se moșteneă oftica, a dat naștere credinței în strigoi. Strigoiul cel dintâiu își sugere pe rudele cele mai de aproape, căci acestea erau ursite de boală să moară mai întâiu, și pentru că aveau

acelaș rău parintesc și pentru că trăiau împreună și s'au molipsit. Apoi fiecare mort se făcea strigoi pentru alții. Asta se poate înțelege mai bine cu boalele lumești, că omul bolnav de ele dă boala mai întâiu celor mai de aproape, și aceștia o dau altora.

Că strigoiul sugă pe cei vii, asta e deoparte închipuirea și visul acestora, iar de alta e talmăcirea slăbiciunii ofticoșilor care crește din zi în zi. Apoi, au băgat oamenii de seamă că unor morți le cresc unghiile și părul, încoșciug în groapă, și fața lor capătă o culoare roșie, un lucru care nu e de loc de mirare. Apoi de aici ține-te! Li se potrivea asta cu cealaltă și-au făcut din ele una: aceștia sunt cei ce sug pe cei vii, strigoi cari își țin viața și se îngrașă cu sângele suptilor. Apoi de aici năluciri și minciuni și talmăciri, că strigoii aceștia, ca să poată sugă, trebuie să fie vii și să iasă noaptea din mormânt. Că i-ar fi și găsit în coșciug culcați pe o mână, ori zăcând, că aveau sânge proaspăt în gură, că mormăe mereu și altele câte le nălucește închipuirea când o îmbeți puțin!

Ca să scape satul de moarte, oamenii caută strigoiul și-l omoară. Mare lucru și de mirare e de ce nu-l prind noaptea, când e prin case? Il caută în groapă și ori îi înfig un cuțit, ori un par, ori o frigare prin inimă, ori îl scot și-l ard. Astăzi nu dă voce poliția să umblați, creștinilor, după strigoi prin cimitire, și vă poștește să vă vedeți de treabă, că tot așa nu sunt strigoi în morminte cum nu e nici dracul în mașina care duce trenul. Povestea cu fierul prin inimă e ca și cu acul ori frigarea descântătoarelor înfipt în turta din vatră : cum străpungi tu strigoiule inima celor vii, așa și-o străpungem noi ție. Iar povestea cu arderea în foc a strigoiului ne-a rămas dela cei vechi, de când un prea înțelept doctor a scăpat de ciumă un vestit oraș din țara grecească arzând pe foc mare ciumații și hainele și așternuturile lor și așa a stârpit sămânța boalei. Și astăzi doctorii cer să ardem, cât ne e cu putință, hainele și așternuturile pe cari au zăcut, fie ofticoșii, fie altfel de bolnavi de orice molimă iute. Căci numai focul stinge boala de tot și spală pe deplin. Arderea asta a rămas în lume așa ca o amintire, ca o poveste.

Acum așa e de tĂlmăcit astăzi acest lucru că noi am luat povestea cu strigoii dela alte neamuri, și că lumea a bănuit că omul la care s'a arătat molima mai întâiu e un cuib de spurcăciune de unde s'a întins răul boalei și de aceea l-au ars. Și pe el și pe cei ce s'au îmbolnăvit după el, i-au ars ca să taie calea răului. Căci molimile se arată într'unul sau în doi la început, cum o știți cu boalele din sat ale copiilor, ori cum e cu holera ori cu ciuma, că auzi numai că a murit bunioară unul la Galați și apoi de aici se întinde încoace, se întinde încolo până ce poate să cuprindă o țară întreagă dela un capăt la altul.

Negreșit. creștine drag, că multe stau în puterea lui Dumnezeu. Iar molime, ca holera și ciuma, vin așa de cu mânia și așa de iute, că nu te poți feri de ele, ca de vânturile mari. Dar tot așa veniă mai înainte vreme și vărsatul și langoarea, și acum ele și-au pierdut din putere de când știm unde le stă sămânța și ne ferim de ea. Apoi așa e cu toate boalele molipsitoare, pe care voi credeți că vin din moroi și strigoi și din alte duhuri necurate. Ne

putem feri de ele, dacă nu întru toate, dar măcar atât cât ne povăţueşte mintea. Şi holerei i-am putea pune piedici să nu înainteze, dacă cu toţii, şi cei dela oraşe şi cei dela sate ne-am încrede cu drag în spusele doctorilor şi ne-ar intra odată în cap învăţăturile igienei, cum să ne păzim de boale. Nu cu baere şi cu descântece, nu cu căpăţâni de cal alb în parii gardului, nu cu roţi de car pe acoperiş pentru lele, nu, oameni buni, ci cu pază bună şi cu minte de bărbat. Să nu ne mai lăsăm acasă capul şi să împrumutăm pe al babelor, şi să nu mai judecăm tot de sub obroc ca cei de mai demult, căci ei multe nu le ştiau limpede şi nici nu erau pe atunci atâtea în lume. Cum se ia boala dela unul la altul o vedeţi la Cel-perit (frenţie, sifilis) acum judecaţi şi voi: ce babe şi ce descântece poate păzi pe om să nu capete boala asta, când nu se păzeşte singur? Gândiţi-vă şi la dorul de gură al vitelor — febra aftoasă — cum se ia boala şi cum îi poţi tăia drumul. Ca să nu dăinuiască boala, acum la un gospodar acum la altul, ci să scape toţi odată de molimă, veterinarii prin molipsire îmbolnăvesc dintr'odată

toate vitele din sat. Asta o vedeți, și gândesc că o să vi se deschidă odată ochii că molipsirea face molimele și că tăierea drumului ei stinge boala. Stăpânirea, ce e dreptul, vă deschide ochii cu jandarmii, și nu vă lasă să treceți vite dintr'un sat cu boală într'altul fără boală. Asta ar trebui, oameni buni, s'o pricepem noi și fără jandarmi, nu numai la boala asta, ci la toate boalele din sat.

§ 9.

Acum, ce să vă spun de Iele și de Rusalii. Toate boalele pe cari le aruncați în spatele acestor Iele vin din răceală, din umezeală, din ceață, din vânturi reci. Fiindcă boala nu ne vine numai decât, ci după o vreme, voi nu vă dumeriți și credeți că ori v'a apucat din senin, ori v'au lovit Ielele. Apoi, că umblă vorba, cum că unii le-au văzut, ori le-au auzit cântând pe sus, lucrul acesta se tălmăcește și cu vedeniile ce le poate avea bolnavul. Vâjiitul urechilor, când ești bolnav și ai visurile boalei, ți se poate părea și sunet de moară și uruit de căruță și sunet de cobză și cântec dulce de gură. Cine poate s'audă Ielele cântând? Nu-

mai bolnavul. Dar întâiu e bolnav, și apoi le aude ; nu întors, să le audă întâiu și apoi să-i vie boala. Și tot așa e și lucrul că unii le văd, tot din buiguială, din aiurare, din friguri, din vis, din cele ce sunt la începutul boalei. Fierește, că pe lângă acestea vine minciuna, fie a pușinteilor la minte cari se pomenesc vorbind, fie a celor ce mint cu gândul ca să sperie, ori să-și bată joc, ori să se mândrească prin sat că ei le-au văzut și că știu mai multe decât alții. Apoi alții spun și poate cred, numai că au auzit de mici copii lucrurile acestea și cum le-au cumpărat așa le vând.

Boale din Iele se numesc toate reumatismele, și înțepenirile. Să-ți dau câteva pilde. Iarna se face horă în sat, undevă într'o încăpere strâmtă. E multă lume și toată înfierbântată de joc. Fetele au răul obicei să fie subțirel îmbrăcate și nici nu-și aduc haine mai groase cu ele, de rușinea flăcăilor. E și asta o nebunie, că fetele bunioară umblă desculțe prin zăpadă ca să s'arate că sunt voinice, și vin la horă fără haine groase. Înfierbântată cum e de joc, o fată iese să se răcorească în acru rece de afară. Nu simte acum nimic, dar pe-

ste vr'o câteva zile o apucă junghiuri, poate o aprindere de plămâni, poate boala cușitelor, și ea cu toate rudele ei, în loc să caute pricina în răceala din seara cu jocul, se plânge de Iele și aleargă la babe meștere, ori crede că boala i-a fost făcută pe ursită. Dacă se alege numai cu dureri de măsele, ori de urechi, ori între coaste, ferice de ea că a scăpat cu atâtă. Nu toți oamenii sunt la fel de tari din naștere, și mare rău e că și fetele slăbuțe de felul lor se țin în rând cu cele voinice, la fel de dezbrăcate și vrând să facă gerului în ciudă tot la fel cu cele voinice. Apoi, tot cam acestea își fac singure de petrecanie. De altfel comedia asta e de răs, cum fetele cele urite vreau să întreacă în vitejii de acestea pe cele frumoase, ca să le poată batjocori că sunt papă-lapte și se tem de frig ca babele. Iar cele slabe se iau la întrecere cu cele voinice, și așa intră tartorul în toate spre răul lor.

Dar este un drac și mai mare. Câte răceli nu intră în fete și în neveste în nopțile când își fac pe dragoste și farmece, la Anul-Nou, la Bobotează și la Sf. Gheorghe, când numără parii și fac vrăji la tăetor și numără stelele-

logostele ca să-și afle ursitul. Toate aceste far-
mece le fac în gerul iernii, noaptea, dezbră-
cate până la cămașe, ba chiar și despuete de
tot, de le clănțnesc dinții ca la berze și tre-
mură învinețite de frig. Ce te miri, apoi Ro-
mâne, că le lovesc Ielele, și că se plâng de
dureri prin oase și la încheeturi, și că le ajung
cuțitele? Nevestele nu-și prea fac pe dragoste,
e adevărat, afară de cele ce-și pierd mintea
după ibovnici, dar multe dintre ele poartă
boala ielelor în oase de pe când erau fete și-și
făceau vrăjile lor. Acum vezi că la toate acestea
nu închipuitele Iele sunt de vină, ci singură
prostia femeilor.

Astea pentru femei. Bărbatul e dus cu ca-
rul, e pe drumuri, e pe câmp. Unde înop-
tează acolo doarme, și eu de multe ori m'am
mirat că în loc să doarmă în car ori, dacă
vrea pe pământ, să-și aștearnă sub el fân
când are, el se culcă sub car pe pământul
gol. Nici căpătâiu n'are, nici învălitoare. Pă-
mântul umed și rece, și recoarea nopții îi
bagă reumatisme în oase. Capul mai jos de-
cât trupul îi tulbură cuvenitul umblet al sân-
gelui, așa că se scoală Românul cu gâtul țâ-

pân, cu grozave dureri de cap, cu o mână amortită, cu vreo durere cu junghiuri în urechi, răgușit și de multeori chiar fără de graiu și cu toate oasele străpunse. Când se scoală, dă vina pe Iele, că s'a culcat ori în loc rău pe unde aveau drumul Ielele, or că s'a culcat în ceas rău. Unele știe și el că-i vin din frig, dar lipsa graiului și durerile de cap cine să le-aducă? Numai Ielele! Și apoi se întâmplă ca omul să nu simtă durerile a doua zi; le simte mai după o vreme, și poate că tocmai pe un timp când n'a ieșit de acasă și a stat liniștit la căldură, și atunci se miră năuc de unde-i vin? Acum mai ales din Iele, că au trecut asta noapte peste casă, ori că poate a călcat în vreo urmă rea, sau dacă nu mai știe alta, atunci e convins că i-au venit din senin. Din neștiința cea multă a Românului, lui nu-i intră în cap că din senin și fără pricină nu poate veni nici trăznet și nici boală. Și mare lucru e, că nu poate pricepe niciodată înde lungarea vremii, dintre pricina boalei și ivirea ei. «Acum bați omul, acum îl doare, zice el, și ce îmi spune doctorul că asta e din răceală? Atunci și atunci n'am răcit, căci nu

mi-a fost nimic; că de răceam atunci, atunci ma-ș fi și îmbolnăvit». Că focul poate arde pe înfundate, zile întregi fără să-l bănuiești, asta o poate pricepe, dar la boală nu.

Tusa din Sfinte, după cât știu eu, sunt acele aprinderi de plămâni pe cari le capeți când prea înferbintat beai apă prea rece. De multe ori te ia repede și te omoară, căci junghiurile te prind numaidecât. Aici pricina și boala sunt repede una după alta, și tot nu vede Românul că nici din apa aceea n'au băut Sfintele, nici balele Necuratului n'au fost în ea, nici vrășmașul n'a vrăjit-o pe urșită. Nu, căci alții o miie de oameni, neîn-fărbântați și neplini de sudoare ca tine, ar fi putut s'o bea cât de multă și nu le-ar fi fost nimic. Acum îți știu eu răspunsul: poate că nu s'ar fi îmbolnăvit, zici tu, căci Sfintele au avut numai cu mine de lucru, și numai de mine s'au legat. S'au legat numai de tine, zic eu, căci numai tu erai înferbântat, dar apa eră pentru toți aceeași apă, creștine.

§ 10.

Sărăcia e, negreșit, bună prietină cu Ielele.

Când vezi prin sate, târziu toamna pe ploi cu zapadă, copii numai în cămașa zdrunțuită și desculți, pe uliță, nu mi-e de mirare că vă plângeți atâta de boalele Ielelor. Vai, de oasele lor! Răspundeți că sunt învățați așa. Eu cred că ei acum să învață: numai că bieții mor ca și măgarul Țiganului care așa a fost de prost să piară tocmai când se învățase să trăiască nemâncat. Cei mai tărișori și din părinți sănătoși o mai scot la căpătâiu, dar cei slabi și rău hrăniți se prăpădesc, or! ajung mai târziu ca vai de om, ologi și strâmbi, și pociți, și mai știu eu cum, și la toate Ielele sunt de vină. Eu zic că și sărăcia poartă pe om așa golan și-l dă pe mâna Măestrelor, dar ierte-mă Dumnezeu, și prostia Românelui. Sunt și oameni cari ar putea să-și poarte mai bine îmbrăcați copiii, și nu-i îmbracă. Cresc ei și așa! Și sunt și de aceia cari fac lucrurile pe dos, apoi acestora cum să le zici? Eu nu m'am putut dumeri niciodată, ce obicei e acela pe care-l au țăranii mai ales prin județul Roman, că umblă vara cu căciulă și cu cojoc, iar iarna cu un șuman supțire și zdrunțuit deadreptul peste cămașă, și numai

în ismene? Apoi peste oameni așa de cuminți cum n'ar da lelele năvală?

Dar au Zânele acestea alți doi prietini și mai buni, creștine al meu, rachiul și boala lumească. Câți bețivi nu ies din cârciumi înferbântați și-și deschee hainele, ca să se răco-rească în vânturi ce te tae; câți bețivi n'adorm prin șanțuri, pe pământ umed, în vânturi reci! Vezi, Române, drept în drumul Ielelor. Țștia se întâlnesc cu pocitura, și rămân țăpeni de mâni și de picioare, ologi, damblagii, cu gâtul strâmb, cu gura strâmbă, surzi, muți, cu dureri de șale și de închieeturi, cu junghiuri prin oase. Toate din răceală. Dar nu ăsta e blestemul cel mare. Bețivii vajnici și copiii bețivilor se întâlnesc și cu ducă-se pe pustii. Din pricina sângelui stricat, cași al celor cu boale lumești învechite, dau în boala copiilor și în epilepsie, rămân prostiți, se plâng de lipitură, au mintea smintită și râd și să închină, își sar din balamale, cum ziceți voi, și n'au toate sâmbetele. Dacă se potrivește la un loc beție și boală lumească, e urgia lui Dumnezeu, creștine, și în nenorocitul ce le are, și în copiii lui până într'a șaptea viță.

Pe la iarmaroacele de prin sate s'adună cu gloata nefericiți de aceștia și te prinde o milă de starea lor. Sprijiniți pe cârje, târându-se pe brânci, cu fața strâmbă, cu obrazii mâncați de frentie, pociți în toate felurile și nebuni de tot neamul, și toți cu aceeași plângere, cu lelele, că pe unii i-au pârlit, pe alții i-au spruzit, i-au călcat, i-au ismenit, i-au ologit, și câte toate.

Mi se pare că și grozavele urmări ale pelagrei voi tot la lele le căutați. Boala asta cumplită, pârlală și roșeață, vine din mămăligă de porumb stricat. Auzi tu, să iai boala din porumb muced și să crezi că ea îți vine că ai dormit într'un loc necurat! Și cu porumbul stricat e o poveste în două fețe, că și sărăcia voastră și lăcomia arendașilor vă face de-l mâncați, dar cată bine că și prostia voastră. Am văzut și eu la țărani faină așa de încinsă, că fumul din ea îți pârlăște fața. Apoi ce-o să facă asta în stomac! Rea învățătură aveți, dragii mei, în vorbele: «decât bucate stricate, mai bine mațe crăpate», adecă mai bine să te îmbolnăvești decât s'arunci o mâncare rea. Ba nu, Române, mai bine, dacă

nu poți altfel, rabdă de foame ! Eu n'am văzut, dar aud, că unii culegând necopt porumbul îl usucă în cuptor, ori nu-l usucă deloc, și că boabele sunt așa de mucedu că nu le mănâncă nici găinile, și că și porcii se feresc de ele. Iar mămăliga din ele, de amară și de iute ce-i, o miroase câinii și nu o îmbucă. Iar voi o mâncați, și o mănâneă bieții copii mici ai voștri ! Mare păcat faceți, și așa vă bateți singuri, căci nu Dumnezeu vă bate, și așa chemați cu ușile largi în casă moroii cari aduc molime, și Ielele cari aduc pociturile și câte boale are ducă-se pe pustii !

§ 11.

Așa e cu Ielele acestea. Când e vorba numai de pocituri, boalele vin din răceală, iar răceala din nepază și negrije și din beție. Iar când e vorba de boale de nervi, de epilepsii și de nebunie, ele vin tot din beție, din boale lumești și din pelagră. Tot din lucruri la cari tot noi suntem de vină, și de cari ne putem feri întru cât ne ajută știința și puterile omenești. Dar nu cu căpățână de cal pusă în gard, nu cu baere și cu descântece.

Alt lucru și cel mai mare care ne aduce boalele e necurățenia. Incepând dela trupul nostru, murdăria pielii, apoi murdăria hainelor, a așternutului. Apoi murdăria casei în care locuim, a bătăturii de pe lângă casă. Apoi murdăria fântânelor din cari scoatem apă, a drumurilor și a satelor. Hai, să le luăm puținel așa pe rând, creștine, ca să le vezi mai deslușit.

Când nu arde focul bine, bagi vătraul și scormonești spuza și jăratecul, și focul prinde putere. Ai făcut loc aerului să pătrundă printre jăratec. Așa îi faci pielii, spălând-o, că ea are nesfârșit de multe găurele mici, prin cari intră aerul în ea și ese din ea sudoarea. Când sunt astupate de murdăria de pe piele, aerul nu poate intra prin piele în bunăvoia lui. Dacă ai unge un om ori un dobitoc cu lac, cum faci cu mesele, așa ca să nu poată străbate deloc aerul în piele, omul ar crăpă, căci din pricină că n'ar putea eși sudoarea i s'ar otrăvi trupul. Pielea murdară face râe, și bube și buboae, și spuzeli și arsuri. Acum vezi, că țărării nu-și spală pielea trupului din vara asta până în ceealaltă. Drept e, și e bine, că mâinile și le udă — eu nu zic că le spală — îna-

inte de a începe a mânca, mai dă și pe obraz cu apă dimineața. Atâta e toată spălătura lor. Și vezi că nici vara nu intră în apă niciodată cu gândul să se spele, ci numai să se răcorească. Și se bagă în orice baltă murdară, unde se scaldă și porci și bivoli, și în ape stătătoare și putrede. Apoi așa, fac mai mult rău decât bine, că în apele acestea e multă spurcăciune, «bale ale vrăjmașilor» și ale «Necuratului». Eu știu oameni, cari n'au intrat în apă, să facă bae, din tinerețele lor, oameni bătrâni. E și o credință greșită, (și nu din rușine) a oamenilor mai în vârstă, că e păcat să te vadă soarele gol, că așa a spus Sf. Anton și că el în vieța lui nu s'a dezbrăcat până la piele. Eu vorbesc numai de gârle și bălți, că de vr'o puțină acasă în care să facă bae acei ce n'au ape în sat, de asta nici nu mă încumet a vorbi, ca să nu ziceți că n'am toate doagele.

Toată sudoarea și murdăria de peste un an întreg s'adună pe pielea țaranului, din vara asta până în ceealaltă. Apoi de nevoe, ori și de trândăvie, el se culcă îmbrăcat, cu opincile și cu obielele umede, încins, așa că sudoarea se îndesuește în piele și în haine. Dacă

și-ar primeni hainele, tot ar fi bine, dar vezi că țaranii se primenesc cu greu, numai la praznice și la cumetrii și când merg din Paști în Crăciun la biserică. Dacă are unul nevastă harnică și iubitoare de rânduială, ea îi mai stă de cap și-l cicălește și-i face silă să se mai primenească, dar dacă e o nesimțitoare, apoi s'a isprăvit! E adevărat că mulți nici n'au primeneli, și eu nu vreau să știricesc de ce n'au, că atâta sărăcie tot nu e în lume încât să n'aibă nici cămașă. La asta nevestele sunt de vină și sfânta aceea de învățătură că Luni nu e bine să coși, Marți nu e bine să torci, și leșie nu e bine să faci nici într'o zi (dacă te-ai luă după harnicele de neveste!) Vorbeam de albituri, că le premenesc așa de rar și că unii nu schimhă cămașa, ziua-noaptea, decând o îmbracă până când o fac sdreanță pe ei. Hainele de lână sunt aceleași vara și iarna, și tot praful drumurilor e în ele, și ploaia le face scoarță de murdărie. Obielile din cisme și din opinci le usucă în odaia de dormit, pe cuptor, și nici nu-i vorba să le schimbe cu altele cu anii până ce numai rămân decât potloage din ele.

Murdăria asta a pielei aduce mai ales bube și buboae, urziceli, fapt și spurcăciune la copii. Și mare ți-e învățătura, diavole! Căci împotriva buboaelor de tot felul, știința doftoricească a babelor îngrămădește altă murdărie. «Toate buboaele se spurcă» asta e o învățătură a medicinei poporului. Ca să scapi de ele, trebuie să le îngrozești cu putoare și cu scârnăvie: uimele cu scârnă ferbinte de câne, buboaele cu scârnă de pisică, bubele dulci cu balebă de vacă, sgaibele copiilor cu fel de fel de găinațuri, gâlcile cu murdărie de om, făcută oblojeala ferbinte. Și așa vrei să scoți murdăria din pielea ta cu altă murdărie! Și îngrămădești boală peste boală. Și spălutul capului e lăsat în plata Celui de sus. Cei cu plete nu pun apă și pieptene pe cap, decât la praznice. Li mai spală ploaia. Dar pe femei nu le spală nici ploaia, iar leșie cum am mai spus nu e voie să faci nici Lunea, nici Marțea și așa mai încolo. Când le cauți pieptenele, nu-l au, ori îl găsești în cofă. E o credință — ard-o focul! — că scutecele copiilor nu e bine să le speli 40 de zile dela naștere. Toate nevoile bietului copil s'adună în ele,

și așa e legea că numai le ștergi și le usuci în casă, că vezi Doamne, nu-i și așa destulă putoare în ea, și nu e bine să le întinzi afară ca să nu le vadă soarele. Vai de pielea copilului în scutecele scorțoase și murdare! De așternutul celor mari n'aș avea ce spune, că mulți își aștern rogojina și se învelesc cu rogojină. Nu vorbesc eu numai de cei săraci.

Vorbesc și de cei mai cu stare. Nu-și fac nici ei pat cum se cade și dorm așa cum dă Dumnezeu. Cearsăfuri de pânză n'au pe pat, dar le au pe tron, și stau acolo ca să aibă unde să îmbâcsi praful și murdăria. Pe aceleași țoale dorm cu anii, nescuturate, nepuse la soare.

§ 12.

Apoi ce e prin casă! Intâiu nu-i lumină și aer. Ferestrele sunt mici și bătute cu cue, ca să nu le poți deschide, și în loc de sticlă au burduf. Ca să n'aibă pe unde intra strigoii! De, dar el tocmai pe acolo intră! În casă și iarna și vara e umezeală și rece ca în ghețarie. Sunt case, în care e de spaimă ce vezi iarna. Intr'un cuibuleț de odaie dorm șase și șapte oameni, doi în pat, doi pe cuptor,

doi pe laviță, și un copil în leagăn. Aerul e plin de putoarea fumului de lampă fără sticlă, amestecată cu a fumului de tăciuni și poate și-al lulelei, plin de o nesuferită aburială de obiele ce se usucă pe cornul vetrii, e îngreunat de mirosul urât al purcelului din cotruță, de putoarea părului de câne plouat. Vițelul e lângă ușă și nevoile trupești ale lui fac păraie prin casa lipită pe jos cu lut galben din care iese miros de balebă de cal și de vacă. Sub pat sunt cloștele pe ouă, pisica doarme pe cartofii de sub laiță, și dela coșarul vitelor de dincolo de perete vin duhorile de grajd, e și miros de varză acră din puțină și printre toate te îneacă și mirosul cepii și al usturoiului din mujdeiu pe care l-au cinat oamenii din casă. Și atâtea răsuflete de gură!

Unde e așa, creștine, nu se poate să nu între moroiul, ori cât i-ai închide ferestrele și oricât le-ai unge cu usturoiu. Unde e așa, e cuib de boale. «Apoi așa au trăit și părinții noștri», răspundeți voi. Nu așa să răspunde, oameni buni, să vă învăț eu: Așa au ticăloșit și părinții noștri. De aceea ne-au lă-

sat atâta vlagă și putere, și atâta bogăție, în care huzurim! De aceea alungăm și noi așa de bine sărăcia și nevoile și ne rupem de sănătoși, de să miră alte neamuri că nu ne încăpem în piele de bine ce ne merge. De aceea nu ne mor copiii, și ne cresc rumeni și voinici!

Iar pelângă casă, pe bătătură toate gunoaiile, și balega vitelor din coșar. Bălți prin curte, apă clocită prin șanțuri, mlăștini în jurul satului. Fântânile rău făcute, lângă grămada de gunoiu, de se scurg zămurile lui în fântână; pelângă ele noroiu și apă murdară și impuțită ce se scurge tot în ele. Acestea toate nu le înșir eu aici ca să puiu vina pe bietul Român, ci ca să vezi, Române, pe cine trebuie să arunci tu vina că te bântuesc atâtea boale. Acestea îți sunt vrășmașii cari îți trimit boale, ele sunt moroi și strigoii cari ies din pământ, și tu crezi că te aperi de ele cu usturoiu descântat!

Pelângă curățenie, lucru mare pentru sănătate, e hrana și băutura. Vina și păcatul lumii întregi, când e vorba de hrană și de băutură, e necumpătul, adică a mânca și a bea

mai mult decât trebuie. Acum la băutură, Române, nu te lași în urmă, și e necumpăt ce faci, dar tot necumpăt e că la mâncare prea te lași în urma tuturor și e rău așa. Tu mănânci puțin și prost, dar bei mult și bine! Câte nevoi îți vin din beție și le-au spus și alții, și îți le-am spus și eu, că te săcătuești de puteri și dai drum boalelor să între în tine. Dar și hrana proastă tot așa de mult slăbește, ca și hrana puțină. Vezi tu, că mănânci mămăliga goală, macar de cinci sute de ori pe an, goală zic, omule, căci oțetul și mujdeiul și ceapa nu e hrană.

III. VRAJI ȘI FARMECE.

§ 13.

Să-ți vorbesc acum, creștine, de cea mai neghioabă dintre credințele deșarte ale lumii, de credința în puterea vrăjitoriilor. Că ar fi duhuri necurate — și ai văzut că nu sunt — și c'ar aveà putere mai mare decât omul, și ai văzut că n'o au, asta tot nu e așa nebunie mare. Dar să crezi că omul poate aveà puteri peste fire și peste mintea de om, asta e nebunie vrednică de plâns. Haid să zicem, că ar fi duhuri, și nu le cunoști firea și puterea, dar firea omului n'o cunoști? Și puterea lui nu i-o știi? Om ești, Române, și știi bine cât poate omul, apoi de ce să crezi copilărește, că alt om poate purtà din mână ori din gură norii cu piatră? Că poate duce pe prăjină, prin văzduhul păsărilor, pe câte un ieșit din fire? Că poate băgà boale în om și le poate scoate

din el, numai cu gândul, peste zece sate? Ce te lași prostit așa de câte le auzi! La bălcium cunoști și tu că pârlitul care înghite săbii și scoate panglici pe nas, o face cu șmecherie și că nu-i adevărat, și că înșală și el cum poate lumea, ca să-și scoată o ticăloasă bucată de pâine. Apoi să știi, că toate vrăjitoriile babelor și ale zodiașilor sunt mai pe jos decât ale nevoiașului din bălcium, căci el ți le face pe față, dar babele tot în taină, ca acei ce măsluesc cărțile pe sub masă. Dacă pot face minuni și lucruri de spaimă, să le facă pe față, că așa e cinstit.

Dar cu ce se le facă? Știu eu bine, că sunt babe în câte un sat, de care se teme tot satul și-i poartă spaima ca de o dihanie dintr'altă lume. Că, ar fi babă vrăjitoare, că poate trimite boale, că leagă bărbații, că face pe ursită, că poartă pe prăjină, că pune în leagăn un buștean în locul copilului, că trimite grindină pe pământul cui vreă, că deoache și oameni și câni și vite și pomi și sămănături. Bine, oameni buni, dar cu ce, cu ce Dumnezeu să le facă astea? Cu deochiul, ziceți, cu descântecul, cu burueni rele, cu puterea Diavolului.

Acum, cu Diavolul s'o lăsăm cum spune baba. A lui să fie ! Numai că mă mir de ce zic babele în descântecele lor când scutură parii noaptea și cheamă pe Tartorul :

Oschi, oschi Scaraoschi
 Eu din gură mi te 'nvăț,
 Dar în ochi să nu te văz!

Apoi dacă nu vreau să-l vadă, cum să se înțeleagă amândoi ? Și ce mai pricăjit de tartor, că nu el învață pe babă, ci așteaptă să-l învețe baba pe el. Apoi eu auzeam, că baba stă de vorbă cu diavolul cum aș stă eu cu Dumneata, că face legământ cu el, și că baba își dă diavolului sufletul ca el s'o învețe descântece, și când colo baba nici nu vreă să-l vadă în ochi ! Cred și eu ! Oricât de îndrăcită babă să fii, da pe diavolul tot nu vrei să-l vezi așa deodată nas în nas.

Așa dar, -asta e o minciună ori a babelor ca să sperie oamenii, ori a oamenilor cari au prins frica babei. Drac în lumea asta e numai voința rea și gândul rău al omului; cine vrea să facă rău, are destul drac într'însul. Și, dacă baba gândește și vrea să facă rău altora, atunci e stăpânită de Satana. Intru atâta aveți drep-

tate, că în multe babe e multă voință rea, mult drac în sufletul lor, și dacă pot îl și fac răul ce-l gândesc. Numai dacă-l pot! Căci la urmă cine nu poate face rău altuia, când vreà să i-l facă? Și eu și tu, (ferească-ne Dumnezeu de așa vreri) și altul oricare. Putem, dar nu cu dracul ăl din baltă chie-mat noaptea pe coș, ci numai cu ce ne stă nouă în puterea firească. Apoi atâta și baba. Poate face rău cu lucruri firești, pe cari le știm toți. Să-ți spargă capul, să-ți facă groapă noaptea în drum, să-ți deà ceva otravă în mâncări și băuturi, să-ți facă vre-o pagubă, și așa.

Mai de mult cam cu otrăvurile au băgat babele vrăjitoare spaima în lume, căci nu prea cunoșteau oamenii otrăvurile din buru-eni. Nu erau doctori decât prin orașe mari, nu erau procurori și tribunale ca acum. Și se simțeau oameni bolnavi, și nu știau de ce, și muriau și erau morți, și cine să le caute pricina morții? Dar acum, doctorii cunosc toate otrăvurile, și oricât de puțină otrava ar fi în coșul omului ei o deslușesc, o găsesc și în omul mort după îndelungată vreme dela moarte. Și apoi vin procurorii și ocna. Azi

nu mai umblă babele cu otrăvuri, pentru că li-e frică și lor. Și apoi, adevărul lui Dumnezeu, că s'a făcut mai bună lumea și s'au împuținat și babele știutoare de otrăvuri. Nu prea știu ele atâtea câte credeți, cunosc acolo mătrăguna pe unde crește, omagul, steregoaia, ciumăfaia, masalarița, cu adevărat burueni cu otravă în ele, dar bune și de leac. Apoi știu argintul-viu și plumbul. Iar ce povestiți voi cu sălămânda arsă și pisată, cu omizile «fapt» și «cânele babei» sunt palavre.

Și dacă se întâmplă otrăviri prin sate, și mai toate cu argint viu, nu vrerea rea a babelor lecuitoare e de vină, ci mai întâiu vrerea lor cea bună de-a da leacuri cu folos. Apoi, voi ar trebui să vă feriți de asta. La nu știu care boală, vă dă baba mătrăgună și «ori crapă omul ori se face sănătos», că dintâiu înebunește și e nebun câtăva vreme, apoi se face bine și... crapă! Vreau babele s'ajute și nu știu măsura otrăvii, și pun prea multă și omoară omul.

Altă putere a babelor, credeți voi, ar fi descântecul. Atâta pagubă! Cărturarii, mai cu amăgeli mai cu gologani, au făcut pe multe-

multe babe să le spue descântecul, și l-au scris. Acum descântecele sunt prin cărți, și le citește cine vrea. Apoi ce crezi, creștine, că e în ele? Curate fleacuri băbești. Intâiu vorbărie multă, că a plecat cutare pe cărare frumos și voios și la mijlocul drumului l-a întâlnit lupul și lupoaica, zmeul și zmeoăica și că l-au mușcat și l-au trântit și l-au izbit, și apoi vin blesteme și amenințări să fugă lupul și lupoaica dela cutare, că dacă nu cinstita babă are să-i străpungă cu frigarea, să-i măture cu mătura, să le taie coada și să le vândă pielea la negustor. Vorbe așa, spuse clae pe grămadă, adunate dela răsărit și dela apus, așa că ori ai spune un descântec, ori ai numără până la o sută, ori ți-ai face socoteală câți bani ai dat pe căciulă, tot aceeași putere ar avea vorbele spuse. Apoi pe lângă vorbe sunt anumite lucruri de făcut, când descânți: să caști, să învărtești o ulcică, să clatini apa din ea cu paiul, să sufli peste ochi, să străpungi cu acul un cățel de usturoiu, să învelești și să dezvelești focul, să coci o turtă în spuză, să nu te uiți îndărăt, să stingi cărbuni, să verși apa pe un câne și minunății de ace-

stea așa că la urmă tot cănele săracul le plătește toate. Că îl și uzi și îl și bați de-l topești : că dacă se scutură de apă, va fi de folos descântecul, dacă nu, nu. Vai de căne, dacă nu se scutură!

Omule, omule, cu ce-ți prostește baba mintea! Tu crezi că cine știe ce putere stă într'un fir de usturoiu descântat! Ce putere să aibă decât ceea ce i-a dat Dumnezeu, și ce i-a făcut baba că l-a cules Marți pe răsăritul soarelui și că l-a ținut trei zile sub prag și l-a copt în jăratec adunat dela nouă case fără copii? Acum ți l-a descântat, ce poți face cu el? Să-l porți la tine ca să fii ferit de trăsnet, ca să nu-ți mănânce lupii vitele, ca să poți tăia capul șarpelui la Sfântul-Gheorghe și cu acel cap să găsești comorile lui Darie împărat? De-ar fi așa de ușor să găsești comori, toată lumea s'ar scaldă în aur topit, și cinstita babă mai întâiu, căci și-ar putea cumpăra zece care de usturoiu și pe tot să-l descante! Ca și cu usturoiul e cu altele fără număr, cuțit descântat, flori descântate, cocă descântată, apă descântată, țărână descântată. Nici țiganul n'a fost prost că s'a dus la vră-

jitoare sâ-i descânte cismele ca să numai putrezească niciodată!

§ 14.

Vrăjile, încalte, sunt și mai poznașe. Adevărat e că vrăjile și le fac mai ales babele între ele: Fetele, bătrâne, rămase, nemăritate, răutăcioasele și pizmătarețele, urîtele și neisprăvitele și toate câte fac umbră pământului. Nu pot face ele alt rău, nu se pot răsbună altfel, decât umblând cu vrăji. Aici zic și eu, că e îndrăcire curată, căci astea vreau să facă răul cu tot dinadinsul — dacă l-ar putea. Dar nu-l pot. Și ierte-mă Dumnezeu, îl pot! După vrăji de făcut pe ursită, se îmbolnăvesc de multe ori aceia cui li s'au făcut, ba pot să și moară. Și mai ales femeile se îmbolnăvesc.

Dar așa să știți, dragii mei, că vraja e un moft băbesc, și nu vraja îmbolnăvește și omoară ci *frica* de vrajă. Ea e ca și blestemul. Dacă blestemi pe un om și el nu știe nimic, el n'are cum să se gândească la blestemul tău, și blestemul nu prinde. Dar dacă știe că l-ai blestemat, și-i stă gândul la blestemul tău, o să fie mâhnit, ori mânios, ori speriat, și bleste-

mul îl poate ajunge, pe atâta mai rău și mai iute pe cât i-a stat gândul mai tare la blestem. Apoi poate că alt om să se știe de blestemul tău, și să nu-i pese nimic, și nici n'o să i se întâmple nimic. Așa e cu sudalma, că dacă eu n'am auzit și nici n'am știut de ea nimic, n'am de unde să mă supăr. Așa e cu ocară, pe atâta vei fi mai supărat, pe cât îți stă mai mult gândul la ea, și poate să te și îmbolnăvești de gândul mult, și să și mori de supărare. Astea sunt toate după cum le-ai luat la inimă, după cât de mult ți-au intrat la suflet.

Acum tot așa e cu vraja babei. Ea și cu dușmanul tău pot să facă un milion de vrăji, că dacă tu nu știi nimic că ți le fac, toate boscorodelele lor se duc în vânt. Dar dacă tu știi că ți le-au făcut, vraja lor se oprește în sufletul tău. Și poate că nu-ți pasă nimic de ea, poate îți pasă mai puțin ori mai mult. După cât de multă credință ai tu în vrăji, pe atâta de multă o să-ți fie și frica, și pe cât de mare ți-e frica pe atâta o să-ți fie și răul de mare. Acum, voi dragii mei, credința o aveți că se pot face vrăji, frică de babă o aveți.

Ce mai lipsește? știința că vi s'a făcut vraja. Iar știința iarăși o aveți, căci baba și cu soața ei au umplut satul, firește pe șoptite că e mai cu taină. Și deodată vă cuprinde o spaimă, vi-e gândul tot la vrajă, că v'a ursit baba cuțite și moarte, vă prinde neliniștea, nu puteți dormi de grijă, vă izbiți de ciudă și de mânie, chemați altă babă să vă desfacă cuțitele trimise, și în vremea asta tot vin șoapte dela prietinii dușmanului și ori unde vă întoarceți în loc de oameni cari să vă î curajeze că nu e nimic, aflați tot îngroziți ca și voi. Și e prea lesne ca tu, vrăjitul, să te îmbolnăvești aeva. Așa de puternică e frica asta, că femeile se îmbolnăvesc rău chiar și când nici o babă n'a făcut nici o vrajă, dar a împrăștiat numai vorba că a făcut. La urmă, că baba face boscorodelele ei ori nu le face, e tot una, căci nu ele aduc răul ci gândul, frica. Te lași tu singur să fii vrăjit, tot așa cum singur lași să te prostească, ori să te lege la ochi și să te poarte de nas cinevã.

Vraja aceasta este boala celor slabi de înger. Baba ce-o face are numai *intențiunea* de-a face rău, numai voință dar nu și faptă

aeve (afară de cazul când dă în băutură ori în mâncare ceva otrăvuri, dar asta nu mai este vrajă, ci crimă ordinară), iar în cel vrăjit nu e decât frică (îi zic cărturarii la frica asta sugestiune). El se îmbolnăvește singur și e ca omul care se crede urmărit. E o poveste cu vânătorul care crezându-se urmărit de un urs a căzut, și peste cap îi căzù geanta de vânătoare, și a stat nemișcat, în credința că geanta este ursul, până ce l'au găsit alții aproape mort și, bolnav, l-au dus acasă, iar peste noapte a murit. Asta e tocmai pățania celor slabi de îngerii cu vrăjile : tot așa îl poate omorî boscorodeala babei cum poate și o geantă omorî un om. Dacă aceluia ce se știe ursit de o babă i se întâmplă cine știe ce, o pagubă, ori îi vine un junghiu din răceală, pe care îl poate căpătă și neursit, el își întărește credința că i-au venit din vrajă, își pierde puterea îngerului (moralul) și dă din rău închipuit în rău adevărat. Cum poate omorî puțină pricină pe om, când în loc s'o știe aevea și-o închipue că vine dintr'altă parte, o arată deslușit o poveste veche. Un flăcău la șezătoare s'a prins că el are să meargă în

puterea nopții în cimitir și să împlânte ca dovadă un cuțit în pragul bisericii. S'a dus, dar când a împlântat cuțitul, cum sta în genunchi, a dat cu el prin poala hainei, și când a vrut să se ridice a simțit că-l ține cineva prins de prag. Neștiind ce-i, nu i-a dat prin cap să caute, și în credință că duhurile necurate îl țin legat de prag, el de spaimă a căzut jos mort. Acolo l-au găsit adouazi. Povestea e scornită, dar anume scornită ca s'arate puterea spaimei

Noroc pe bieții slabi de îngerii că de unde le vine boala pe ursită de acolo le vine și leacul. Cuiu cu cuiu se scoate și vrajă cu vrajă. Cel ce-și închipue că e vrăjit chiamă altă babă să-i desfacă vraja, să-i scoată cuțitul. Credința că vraja e nimicită prin contra-vraja îi dă tărie de înger, îi ridică spaima și-l face să-și vie în fire. Și așa, Române, se joacă cu tine vrăjitoarele de-a baba-oarba! Iși trimit boalele dela una la alta par'că și-ar aruncă o minge și până se desfată babele cu «aruncatul» și se iau la întrecere cu făcutul și desfăcutul, tu ai destulă vreme să dai ortul popii. Un împărat aveă două neveste, și el eră cam în vârstă cu părul înspicat cu alb. O ne-

vastă îl vrea cu părul negru și de câteori putea îi smulgea perii cei albi; celelalte îi mai plăcea să-i fie bărbatul cu păr alb, și-i smulgea perii cei negri. Și așa i-au tot smuls peri până l-au lăsat chel ca napul. Așa o pate și creștinul cu babele: una-i trimete boală, alta i-o scoate, până ce-l dau gata.

Nu crede, Române al meu, în vrăji. Când nu crezi în ele nu se prind de tine. Nu te lăsa înfricat. Dacă-ți vine o boală, e din altceva. Dar dacă nu poți și tot crezi, și, întâmplător, îți vine o boală, nu te lăsa încrezut în baba care ți-o desface. Dute la doctor, că poate să fie o boală, care nu-ți vine din credință și din spaimă, ci din pricini cari n'au de lucru cu vraja. La una ca asta, cum nu-ți vine din vrajă așa n'o s'o alungi cu vraja. Încearcă și tu, că ești bărbat, și cheamă pe alt bărbat, pe doctor, să curme el gâlceava între cele două babe. Tu te temi de vrăjile babelor; adă pe doctor, că el, ți-o spun eu, nu se teme de frigarea și ulcelele lor, și pe spaima voastră dă și doctorul ceva, dar pe boscorodeala babelor nu dă o ceapă degerată.

§ 15.

Oricâte feluri de vrăji fac babele toate sunt tot pe acelaș calapod croite. Acum dacă știi că vraja nu stă în puterea babei, ci în slabia de inger a celui vrăjit, e lesne să înțelegi că pe copiii mici și pe cei mai mărișori, până n'au înțelegerea deplină, nu i pot vrăji babele. Nu-i poți speria cu lucruri cari nu le pricep. De aceea la copii au găsit nărozii altă gogoriță, că dacă nu le pot face babele pe ursită, le pot fură somnul și inima ca să nu doarmă, să se îmbolnăvească, să moară. Apoi vezi creștine, celor mici le fură somnul și inima, celor mari sufletul și mintea! Deochiului nu îi este aici locul, căci el nu se poate face de departe ca vraja, ci numai de-aproape, ochi în ochi.

Apoi mai înțelegi una. Că nu se pot vrăji vitele. Pentrucă nu le poți fură mintea și firea. Poate învârti baba toate ulcelele din nouă târguri, că boul și calul nu știe nimic de vâicăreala babei de peste deal. Și dacă nu știe, nu-i prins de groază și de spaimă, și vraja nu-l poate îmbolnăvi. Despre asta nici nu mai

stric vorbe, căci dacă sunt oameni să creadă că babelc pot îmbolnăvi cu vrăji dedeparte calul și boul, ori alt dobitoc, atunci vrednici sunt să-i duci și să-i legi în locul bouului și al calului la iesle.

Acum mă întorc la furarea somnului și a inimii. Asta-o cred mamele când văd că plâng copiii toată vremea și nu dorm deloc, și când slăbesc văzând cu ochii, mai ales cei din leagăn. Inimi fură numai anumite babe îndrăcite, strigoaicele. Le fură și strigele, cari sunt dururi necurate, știu-și-eu ce femei ori fluturi mari ori lilieci ori alte animale cari sug. Le fură și le mănâncă și strigoii eșit din groapă. Un biet de fluture mare, de noapte, e numit strigoiu și îngrozește o casă de oameni când intră și el în odaie trăgând la lumină. De altfel toți fluturii de noapte, cari intră prin case, sunt puși în legătură cu prevestirea morții, cu sugerea sângelui și cu strigoii. Toată nebunia asta a furatului inimii e povestea moroiului cum ți-am scris-o mai nainte. Și inima furată și somnul furat pot să fie vr'un rău trecător al copilului, dar de obicei sunt boale în toată legea și mai mare ți-e mirarea că vin din

hrană proastă, din neîngrijire destulă a copilului. Indată ce hrănești copilul mai bine și mai cu minte, îl uită strigele și-i dau înapoi inima. Vezi, lucru greu e atâta, creștine, că nu e tot una a hrăni cu minte pe un copil și a-l hrăni nebunește. Eu îmi puiu capul, că dacă dai copilului dintr'a treia lună să mănânce fasole și ardeiu și covrig muiat în țuică și mestecat în gura ta, îmi puiu capul zic, că vrăjitoarele au să-i fure somnul și strigoaicele au să-i mănânce inima! Negreșit, de asta nu mă îndoesc. Voi singuri, oameni buni, mâncați inima copiilor voștri, și să lăsați strigoaicele în plata lor! voi singuri le-o mâncați cu acea învățătură, de unde vi-o fi adus-o ceasul rău! că bieții copii trebuie să mănânce încă din leagăn tot ce mănâncă oamenii mari.

Ca să se obișnuiască, zic unii. Da! Se obișnuiesc cu cărările morții. Ca să nu crească gingași și alegatori la mâncare, zic alții. Dar de obicei bieții n'ajung până la vârstă când pot să aleagă, căci pleacă înainte în lumea unde nu este alegere. Ba, îi mai omoriți și cu postul, căci și înainte de înțârcare, dar după înțârcare totdeauna îi siliți să mănânce de post în

rând cu voi. Eu zic că întâiu și întâiu hrana nechibznită va ucide copiii. Poate că laptele mamei e stricat, fie că e femea prea trudită, ori e bolnăvicioasă, ori e suparată mereu de bătăile bărbatului, ori se cam uită des în fundul ciocanelor de rachiu. Voi acestea nu le băgați niciodată în seamă, ca și când n'ar fi, și apoi vă mirați că vi-e copilul mereu bolnav și pierе. Apoi mai sunt și alte rele care trec asupra copilului: că le cam place părinților clondirul, că mama a fost prea tânără de măritiș, că au casă într'o baltă și că în casa lor e murdărie și amar, la toate acestea nu vă tae capul să vă gândiți, și vă uitați tot într'altă parte după strigoaice. Ce au a face astea, ziceți voi, cu lipitura și faptul copilului? Apoi tocmai astea au a face, Române, și întrebarea ta e cași când mi-ai zice: dar ce are a face călătorul cu drumul?

Tot din neîngrijire și din hrană proastă vine și furarea laptelui vacilor. Cum Dumnezeu vă fură strigoicele laptele? De ce nu le pândiți să le prindeți și să le spargeți susțarul de cap? Așa spuneți, că vin să fure în fiecare noapte, și voi unde sunteți? Dacă ar

ști strigoaicele vre-o vrajă vi l-ar fură de departe, dar cu suștarul în mână venind în coșar, așa știe orice gușat să-l fure. Iar dacă nu vi-l fură așa, din coșar, ci altfel, — dar cum, nu știți nici voi, — căci tot ce știți sunt povești auzite dela alții — dacă vi-l fură altfel, tot e bine de voi că baba știe să vi-l aducă îndărăt. Văd că spune un descântec de adus laptele la vacă așa, că dai vacii tărâțe cu sare nouă zile de-arândul, îi descânți apă și i-o dai să bea de nouă ori pe zi (și vezi tu, apă neîncepută, curată dela un loc curat, și nu din baltă) și boscorodești ceva pelângă vacă, și uite, că începe să-i vie pușintel lapte. Asta o știu din sat dela noi, și o cred. Vaca hămisită de foame o să mai prindă puteri din tărâțe, și apa bună o s'o mai învioneze. Dacă ar fi hrănită și îngrijită vaca mereu așa ca pe vremea descântecului, nici o strigoae nu i-ar putea fură laptele. Firește, vaca poate să fie și bolnavă, când e tristă și-și pierde laptele, și atunci trebuie să vedeți de boala ce o are.

Cum nu poate o femeie străină să fure prin vrajă laptele vacii tale, tot așa Române, nici

femeea ta nu poate face vrăji de adus lapte în ugerul vacii voastre. Eu zic aici de femeile cinstite, cari nu umblă să fure laptele altora, ci numai să aducă la vacilor lor. In noaptea spre Sfântu Gheorghe, în zorii zilei, umblă femeile pe câmp, desculțe, ba aud că și despuiete de tot, târând după ele prin iarbă un suștar legat de picior și câtă rouă adună atâta lapte o să aibă vaca. Eu tare mă tem, că asta n'ajută nimic, ce zici tu? La urmă, dacă nu capătă femeea cevă junghiuri din umblarea ei în pielea goală într'o noapte rece, ca să aibă apoi de ce să se plângă că au pișcat-o Ielele și că ea nu știe când și cum, la urmă toată dracovenia asta ar fi nevinovată, numai atâta că ea ca ori ce lucru făcut de florile mărului, e o nebunie goală. Invățătura ar fi, că precum nu poate femeea aduce lapte, tot așa nu-l poate fură cu mijloace de acestea. Povesti cu luarea laptelui știu și eu, să nu crezi că mi-ai putea zice: oho, apo n'ai auzit de moșneagul ăla care a oprit carul în dreptul unei turme de oi, și luând un sfleder a sflederit inima carului și numai ce-au început oile în deal a sbiera? Ba am au-

zit, creștine, și cică curgea laptele din sfler vale, dar ciobanul naibei și-a pus cojocul jos și a început să-i tragă cu maciuca, și numai ce-a început și moșneagul dela car să se vaete aoleo și aoleu, lasă-mă că nu mai fac! Vezi c'am auzit și asta, și să știi că n'ai auzit Dumneata atâtea câte am auzit eu, și câte le-am cetit, și să mai știi că astea sunt vechi ca lumea și toate la fel, minciuni scornite de unul care a vrut să-și bată joc, iar proștii i-au luat gluma într'adins. Căci sătenii din Prostești spun că asta s'a întâmplat în Nebuneni, dar cei din Nebuneni spun că s'a întâmplat în Prostești, și așa toți spun că s'a întâmplat într'alt loc, nu la ei.

De celelalte furături ale babelor nu mai vorbesc, că mi-e și rușine să pomenesc lucruri așa de nebunești. Fură strigoaicele de toate, și mâna holdeior, și a viilor, și a livrurilor, bă fură și ouăle găinilor, și zice că sunt sorocite fiecare pe furatura ei, nu pe toate furăturile deodată. Iacă așa! Cum s'ar mai îmbogați babele, de-ar putea face asta. Fură și mierea albinelor, ba unii credeți că babele trimit până și broaște să fure boabe de grâu,

și furnici ca să fure laptele oilor și a vacilor. Că furnicile îți pot furà mierea din stup e adevărat, dar să crezi că sunt vrăjite și trimise de vre-o babă, asta e credința nărodului. Mare putere are o babă neputincioasă, mă-re Române, că poate porunci și furnicilor încotro să se ducă și ce să facă!

§ 16.

Dar ce vorbesc eu de furnici! Știam că printr'alte țări, mai de mult când erà greu întuneric de neștiință, vorbeau oamenii că sunt babe și vrăjitori cari poartă norii pe unde le place, și fac să cadă ploaie ori grindină, după porunca lor. Și Dumnezeu stă neputincios și se uită la ei! Dar ce credeau întunecații la minte pe atunci, aud că o cred acum Românii noștri, mai ales prin Moldova. Adevărat vă spun, că aici nu știu ce să zic: să mai fie, Doamne, Români într'atâta întuneric al minții? Că sunt «vraci» de aceia cari sperie lumea cu bălaurul ploii și al grindinii, asta o știu bine, dar mirarea mea este că sunt oameni cari să-i creadă. Mai acum câțiva ani am cetit, că într'un sat moldovenesc

(și vezi tu în Moldova unde e sărăcia Românilor mai mare acolo e și cel mai mare întunec al minții!) am cetit că un șolomonar de aceștia luă bani dela oameni, ca să le apere de piatră sămănăturile și-i amenință cu atâtea vorbe mari că li se făcea părul măciucă. «Păi, D-ta nu-i fi crezând» zicea către cei ce nu se lăsau îngroziți «dar lasă că ai să vezi!» Și așa pusese la bir pe mulți din sat, și trăia omul boerește, ani de-arândul, căci bieții săteni se învoiau cu el să-i dea anumită sumă de bani ori porumb pe an, ca să le lase holdele în pace. Oamenii cu minți aleargă la societățile de asigurare, cari la o întâmplare nenorocită plătesc pagube celor bătuti de grindină, dar voi, creștinilor, ați găsit mai bună asigurare la solomonarul vostru! Societățile acelea fac contract cu oamenii, așa și așa, și apoi după cum o fi vrerea lui Dumnezeu, o fi ori n'o fi piatră. Iar voi faceți de-adreptul cu Dumnezeu contractul, să nu fie grindină. Imi iau vorba îndărăt, nu cu Dumnezeu, ci cu pârlitul de vraciu care are puteri ca și Dumnezeu, ba mai mari, că-i poate face și peste voe. Deștept vi-e capul, oameni

buni! Apoi, cum vă lăsați voi orbiți până într'atâta de pricăjitul de vraciu, care rîde în pumni de prostia și de spaima voastră și huzarește din tainul de bir ce vi-l stoarce, așa de florile mărilor.

Eu am ispitit cu întrebarea pe țărani, ce gîndesc ei că e bălaurul grindinii. Că e norul acela negru și întunecat, într'adevăr de spaimă, care iese de pe văi, și aduce ori piatră ori potop, ziceau unii. Că e puterea care-l duce așa de repede, ziceau alții. Adică vîntul. Știu țărani că vîntul poartă norii, dar cînd nu se simte pe jos vînt deloc, li-e de mirare cine mîna cu atîta iușime dușmănească norii pe sus, și mai ales cînd se întîmplă să fie pe jos liniște și pe sus învîrticuș de nori, nu se dumeresc ce-i? Apoi e asta, că pe sus prin văzduh aleargă vînturi mari, în vreme ce pe jos la fața pămîntului e liniște, cum se poate altădată să fie pe jos vînturi mari și pe sus liniște, cum și-o arată norii cînd stau pe loc. Acele vârtejuri de vînt, din văzduh, fac mare răsboiu cu norii, că-i sucesc și-i învîrtesc și-i dau peste cap ca apa în vâltoare, cum am văzut și eu odată un mi

nunat vârtej și vrednic de mirare învâlmășag de nori cumplit de negri peste Caraiman, pe când jos în valea Prahovei erà pace încât nu se clătinà frunza. Țăranii, cari văd aceste vârtejuri, spun că acolo se bat balauri. Și ce-i dreptul norii luând felurite înfățișări și se par dihăanii ce se svârcolesc ; fășiiile de neguri cari urmând vântului se răsucesc în felul casei melcului își par cozile acestor bale de balauri, și în pâlnia vârtejului și se par capete de dihăanii norii pe cari îi îngroașe îngrămădirea de neguri. Toate bune, sunt nori pe cari îi frământă vântul, dar ce crezi tu, că vecinul tău vraciul care nu-i harnic să-și agonisească nici banii de-o căciulă, el să aibă puterea de-a învâlmăși norii așa ? El să poruncească vânturilor, dincotro să bată și cum ? Căci bălaur viu nu este acolo pe sus, și nici nicăeri în lume, apoi cui poruncește el dară ? Și chiar să fie balaur, ce-i dă vraciul, și ce-i face, ca s'asculte bălaurul ? Că degeaba n'o să-i fie slugă nici bălaurul ! Și-i dă de băut și de mâncare ? Da ce mănâncă bălaurul ? Și miră-te, că un bălaur așa de puternic nu-și știe agonisì singur de mâncare și o cerșește dela ne-

căjitul de vraciu care singur el n'are ce mânca
dacă nu i-ați da voi!

Vracii aceștia sunt și oameni bolnavi, cari
cred ei înșiși că au într'adevăr puterea asta.
Nebunîa e de multe feluri în lume. Unul din
balamuc se crede că e împăratul, altul că e
Domnul Hristos, altul are alta în cap, și cu
bătaia nu i-o scoți asta din minte. S'a întâm-
plat de multe ori că vraci de aceștia, luați
de scurt de autorități, au fost amenințați cu
spânzurătoarea, și ei au dovedit cu martori
că n'au luat bani niciodată dela săteni, că
n'au amenințat pe nimeni cu grindină, că n'au
chemat niciodată bălaurul. «dar pot să fac
dacă vreau» ziceau în urmă. Așă dar aceștia
nu voiau să înșele pe nimeni, n'aveau rea cre-
dință, nici rea voință, dar se înșelau pe si-
neși și aveau credință că au putere de a po-
runci norilor, și-i puteai spânzura că tot nu și
lepădau gândul și credeau că mor nevinovați
pentru un lucru pe care nu-l fac, dar îl pot
face. Unii spuneau, că au văzut bălaurul, au
vorbit cu el, dar nu l-au trimis să facă rău

nicăiri, că le-a fost milă, dar de ar fi vrut l-ar fi putut trimete.

Aceștia sunt cu mintea într'o parte, lipsiți de o doagă, măcar de altfel oameni în toată firea într'altele, cu «idei fixe», cași babele cari cred că pot face vrăji și nu vreau să le facă. Inșă vracii cei mai mulți sunt înșelători, ticăloși, cari sperie lumea, cari lasă după voi, de-ți crede bine, de nu, iară bine. Iar voi credeți, și el vă pungășește. S'au prins și vraci de aceia, cari erau tovarăși cu cârciumarii de prin sate. Iar cârciumarii speriau lumea din cârciumă și lăudau pe vraciul cutare și se făceau ei mai speriați decât toți și mai crezători și plăteau ei mai întâiu vraciului tain ca să-i apere. Și se făceau învoelile între oameni și vraci în cârciumă, iar cârciumarul și vraciul își împărțeau apoi banii storși dela țărani. Acum câțivă ani (în 1903) a fost mare hohot în țara Galiției pentru doi vraci șolomonari. Doi cârciumari din două sate își aveau fiecare vraciul năimit să poarte nori. Apoi, ori de ciudă că unul purtă mai bine minciunile și câștigă mai mult, ori că un vraci făcuse învoeli cu oamenii din satul celuilalt vraci, destul că

cârciumarii s'au luat la ceartă, și la judecată ș'au dat singuri ei pe față înșelătoria, căci unul ca să scape înfundă pe celălalt. Judecătoria a băgat în pușcărie și pe vraci și pe cârciumari, și cu asta mare dreptate și bine a făcut. Dar nu știu dacă a făcut bine că a pedepsit și pe păgubași, cu amenzi, că s'au lăsat înșelați și s'au încrezut în puteri drăcești. Și cu adevărat s'au lăsat, nebunii, să i despoae patru mișei, căci într'un singur an au dat bieții de ei vracilor, în bucate și haine și bani, peste patrusprezece mii de lei.

Așa e, creștine, cu vracii cari poartă grindina. Tu adă-ți aminte de povestea asta, adevărată, de câte ori vei auzi pe alții vorbind și stând cu gura căscată de isprăvile pe cari le-ar fi făcut colo și colo vr'un vraciu cu bălaurul lui. Dacă e nebun, lasă-l în apele lui și nu te potrivì nebunului, iar dacă e ticălos apără-te de el și la nevoie dă-l pe mâna judecătii, că legea scrie pedepse aspre pentru cei ce vreau să-ți stoarcă bani cu amenințarea.

Știu eu, că sunt și de aceia cari aleargă ei după vraciu și-l roagă să le primească banii și să-i apere de piatră. Aceștia o fac ori de

spaimă, ori de orbi ce sunt, căci e un fel de oameni pe lume cari cred tot ce le spui și-i porți de nas cum vrei, ba cred mai mult decât cred ceialalți cu toții și-și fac singuri din capul lor năluciri. Poate jură vraciul că nu e vraciu, ei țin una și bună că este și-l fac cu de-a sila ceea ce el nu-i și nici nu vrea să fie. Dar oameni ca aceștia cred că nu sunt prin satele noastre.

§ 17.

Și să n'alergi după zodiași și după păcălitori, Române, după descântători și cărturărese, și după ghicitori și proroci mincinoși. Îți pierzi de geaba numai vremea și banii. Ba îți pierzi și liniștea sufletului, căci din minciunile acestor proroci mincinoși se nasc de atâtea ori gâlcevuri între oameni prieteni mai înainte, din iscodirile și scorniturile lor se nasc atâtea bănueli între bărbat și femeie, din nesocotitele lor vorbe pe cari le spun într'o doară izvorăsc dușmăanii și pizme și zizanii cari strică pacea și sparg casele. Inchină-i Satanei pe toți și nu te luă după toți netrebnicii cari nu pun umărul să muncească și ei ceva și

vreau să trăiască din purtarea de nas a altora.

Ce cauți tu la ei? Mângâiere, ca la preot, sănătate, ca la doctor, iubire, ca la prietin? Cauți minte, pace, putere? Ce cauți alta, decât ce nu-ți poate da nimeni pe lume, afară de Dumnezeu. Căci cine să știe cele viitoare? Când s'a înălțat Domnul Hristos la cer, l-au întrebat apostolii despre cele ce au să vie, ca să le spue și ei la alții. Și le-a răspuns Hristos: «Nu vi se cuvine vouă a ști anii și vremurile, pe cari Tatăl le-a pus întru a sa putere» (Faptele apostolilor, 1, v. 7). Acum, apostolii erau prietenii cei mai de aproape ai lui Hristos, căpeteniile bisericii sale, și nici lor nu le-a dat Hristos puterea să știe anii și cele viitoare. Și apoi un zodiaș bețiv, un păscălitor neputincios, o cărturăreasă ticăloasă, toți umblând cu scorniturile lor să câștige gologanii tăi, ei să poată mai mult decât apostolii? Să știe cele ce Dumnezeu și le ține numai pe seama sa? Și tu să crezi vorbele lor viclene și incurcate și spuse pe dibuite? Ce nesocotit e omul care își pune nădejdea în ele.

Cele ce au fost și cele ce sunt și le poate spune oricine, omule, dacă le știe. Acum, tu

o să zici : Mare lucru ne mai spui ! Apoi zodiașul n'a avut de unde s'o știe cine sunt eu și ce-am pățit și ce pagubă am avut, și totuși mî-a spus toate din fir în păr. Iar eu zic, ba a știut, creștine, a știut, căci zodiașii aceștia și cărturăresele și ghicitoarele bagă foarte bine de seamă toate lucrurile, și te prind din vorbă, și te aduc așa din întrebări că tu singur te dai de gol. Te descos așa de încet și cu meșteșug, că nu bagi nimic de seamă. Tu scapi o vorbă, scapi două, iar omul ghibaciu — și ghibaci ce sunt într'asta prorociei tăi — ți le prind, și din ele te judecă și scot încheeri firești de cari tu rămâi cu gura căscată. Rămâi uluit, ce taină ți-a ghicit, și când colo el a spus-o așa sum i-ai spus-o tu. Când te întreabă ți se uită în ochi, și te judecă din ochi, din fața toată, dintr'un singur semn ce-l faci cu mâna ; iar când nu vorbește cu tine, nu te scapă din ochi, uîtându-se pe furiș la tine. Îți intră în suflet, cum se zice. Și vezi că mai toți pascălitorii ăștia au tipicul așa, că numai atunci pot ghici dacă vîi de trei ori la ei, în trei răstimpuri. Apoi în vremea asta ei au destulă vreme să sciricească dela alții, cine ești

cam ce dureri ai, cu ce gânduri umbli. Iar din trei întâlniri te cunosc ei ce poamă ești, dacă ești un tembel cu care se pot jucà cum le place, ori ești mai isteț, dacă ai ceva patimă, ori n'o ai, dacă ești mai cu stare ori un nevoiaș, și câte toate. Și cunoscându-ți așa starea și așezarea și umbletele și firea, numai pentru tine e de mirare că-ți spune lucruri pe cari le știe bine. Apoi își învălește zodi-așul de obicei spusese lui, adică lucrurile cari le știe despre tine, în fel de fel de bazagonii de ale lui în chip de taină. Căci ei la acestea sunt tari, toată vremea nu fac altă treabă decât să născopească întorsături de vorbe și răspunsuri istețe, că de-l prinzi mințând s'o întoarcă repede și să cadă ca pisica tot în picioare; și noaptea până adorm tot fac planuri și întocmesc în minte răspunsuri în doi peri, și potrivesc vorbe istețe, cari se potrivesc la toată lumea și la nici unul.

Intr'o vară veniam noi vr'o câțivă orășeni pe jos dela Predeal la Azuga. Eu cetiam o carte și veniam în urmă singur. Cei de dinainte au întâlnit o țigancă cu cărțile și în glumă au lăsat-o să le spue din palmă. Când am a-

juns la ei, i-am găsit răsând, și cu mare voce bună de vorbele ghicitoarei, și unul care îmi erà mai prietin, m'a tot cicălit să-mi caute și mie în palmă țiganca. I-am întins palma, și i-am făgăduit un leu, dacă-mi spune cum mă cheamă. Spre mirarea și ciuda mea, și spre hohotul de batjocură al prietinelor, țiganca s'a uitat în palmă și-a zis: Apoi Gheorghe te chiamă!

Eu eram convins că n'a spus acest nume într'o doară, ci l-a știut, și spuneam prietinelor că nu se poate altfel decât că ori ea mă cunoaște cine știe cum și de unde, ori că ei în răsutul lor până să ajung la ei mi-au pomenit numele. Nu și nu, că nu l-au pomenit, că nu s'au gândit la mine. Eu necăjit, și pe ei și pe toata povestea, i-am făgăduit Țigâncei alt leu dacă îmi spune de unde știe. După multă ciorovoială și, ca să nu piardă leul, Țiganca mi-a spus: «Apoi de, eu nu te vedeam că erai departe, și cum vorbeau cu toții așa, și rîdeau, am auzit pe domnul ăsta (și a arătat cu mâna spre cel ce mi-erà mai prietin) zicând: bre, că nu vine și Gheorghe. Și când ai venit, am socotit așa că D-ta ești de care

a vorbit, și apoi am zis că Gheorghe te chiamă». Iacă taina! Prietenul meu nu-și aducea deloc aminte să mă fi pomenit, și e de înțeles, că i-a alunecat vorba așa, și nici ceilalți n'au băgat-o de seamă, în râsetul și voea bună a lor, dar Țigăncă și-a luat-o în cap. Căci, precum am spus, toți ghicitorii sunt foarte băgători de seamă și au aminte lucruri pe cari tu nici nu visezi că le spui ori le faci. Și ori cât ar fi de mult pe pază omul — dar mi-te că nu e deloc — când vorbește cu ghicitorul, tot se dă de gol cât-de-cât. Se dă, căci tu omule ori ești supărat, ori ești mănios, ori plin de gândurile tale, cu sufletul încătușat, dar ghicitorul e cu sufletul slobod și liniștit, și toate gândurile lui sunt îndreptate numai să vâneze și să prindă gândurile tale.

Apoi acum, dacă numai astea ți le poate spune ghicitorul, ce cauți la el? El știe, numai ce știi tu, ce a prins dela tine ori dela alții. Și pentru asta perzi vremea și bani? Știu, că nu numai țărani aleargă la cărturărese, dar și orășenii, mai ales cocoane cari plătesc atâția bani carturăresii, încât ea, nu-

mai cu sfertul din ei își poate plăti cercetașii și iscoditorii cari să-i spue tot ce au cocoanele acasă până și sub fundul patului. Și e rușine, pentrucă umblă, și e păcat de Dumnezeu! Ba știu și negustori, alergând pela zodieși, Dumnezeu să-i știe pentru ce, dar după lucruri curate știu că nu umblă, căci omul curat n'are nevoie de descântători și de pascălari. Își amăgesc așa sufletul, că da de o le eși cum cred ei, fie și în lucruri rele, și pascălarul par'că e așa de prost să zică altfel, el se dă după păr și te încântă tot cu lucruri cari vede că-ți plac. Bani să iasă.

Ce lucru de răs, Române, să mergi la zodiaș să-ți spună înainte dacă vei câștiga o judecată, ori nu. Poftim! De ce nu numeri parii mai bine, din gard, și de vor fi cu soț vei câștiga, de nu, nu. Căci tot acolo iese, tot așa știu zodiașii cât știu parii. Dacă e dela Dumnezeu puterea de-a ști înainte, el o poate pune și în pari cași în scorniturile zodiașilor, că-i atot puternic. Și ce de răs e să-ți pierzi zilele cu săptămâna, din zodiaș în zodiaș, căutând unde sunt comori. De-ar ști zodiașii unde sunt comorile ascunse, parcă vi le-ar lăsa ei

vouă! Alții umblați după comori cu iarbafierului și vă cheltuiți viața și banii căutând pela pungăși aceea iarbă care n'a fost și nu va fi pe lume, și pe semne e scornită de cei ce n'au înțeles pe deplin ce e magnetul care are puterea că trage la el fierul. Și e de răs, că umblați pela zodiasși, ca să vă afle pagubele. Astea cu adevărat vi le află, dar nu pe care le-ați avut, ci pe acele ce vi le fac ei în pungă. Și pentru câte și, mai câte nu alergați la ei, și e de răs, Române!

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

